
SAVET STRANIH INVESTITORA

BELA KNJIGA

Predlozi za poboljšanje
investicione klime u Srbiji

Redaktori:

Prof. Dr Mihailo Crnobrnja, British American Tobacco, South-East Europe d.o.o.
g-đa Radmila Milivojević, Privredna komora Srbije
g-đica Ivana Petrović, Savet stranih investitora

Podrška:

g. Patrick Hughes
Jugoslovenski pregled

2007

Obaveštenje o autorskom pravu

Autorsko pravo © 2007 Savet stranih investitora, Svetogorska 37, 11000 Beograd, Srbija. Sva prava zadržana.

Ovim se daje dozvola za korišćenje, kopiranje i distribuciju sadržaja ovog dokumenta na bilo kom medijumu i bez naknade, tantijeme i zvaničnog zahteva upućenog Upravnom odboru Saveta stranih investitora, pod uslovom da kopije nisu napravljene ili distribuirane u cilju ostvarivanja dobiti i da se autorska prava Saveta stranih investitora priznaju, uz navođenje datog izvora.

Savet stranih investitora ne jamči, ne garantuje, niti podnosi žalbu u vezi sa aktuelnošću, tačnošću, pouzdanošću ili bilo kojim drugim aspektom vezanim za ovaj dokument. Savet stranih investitora ni pod kakvim uslovima ne može biti odgovoran za bilo kakvu direktnu, indirektnu, posebnu, slučajnu ili posledičnu štetu, ili za bilo kakvu naknadu štete koja bi proistekla iz ili u vezi sa korišćenjem ovog dokumenta, po bilo kojoj teoriji odgovornosti, čak i ako je obavešten o mogućnostima takve naknade štete.

SADRŽAJ

UVODNI DEO:

Predgovor	5
Savet stranih investitora - pregled	7
Ekonomski pregled zemlje	9

OPŠTE:

Pravni i regulatorni okvir:

Poglavlje 1: Ustav	15
Poglavlje 2: Agencija za privredne registre	17
Poglavlje 3: Trendovi kretanja na tržištu hartija od vrednosti	19
Poglavlje 4: Zakon o zaštiti konkurencije	24
Poglavlje 5: Intelektualna svojina	26
Poglavlje 6: Zakon o radu	28
Poglavlje 7: Zakon o stranim ulaganjima	30
Poglavlje 8: Devizno poslovanje	33
Poglavlje 9: Porezi	34
Poglavlje 10: Računovodstvo i revizija	44

Društveni okvir:

Poglavlje 11: Mediji i marketing	47
Poglavlje 12: Ljudski resursi	49
Poglavlje 13: Društveno odgovorno poslovanje	51

SPECIFIČNO:

Poglavlje 14: Bankarstvo i finansije	55
Poglavlje 15: Lizing	57
Poglavlje 16: Osiguranje	59
Poglavlje 17: Dobrovoljni penzijski fondovi	62
Poglavlje 18: Nekretnine i izgradnja	64
Poglavlje 19: Životna sredina i hemijski proizvodi (ADCPI)	67
Poglavlje 20: Duvanska industrija	69
Poglavlje 21: Rudarstvo	70
Poglavlje 22: Telekomunikacije	71

PREDGOVOR

Još jedna godina je za nama. Smatramo da je dobra polazna tačka za ovogodišnji pregled da se podsetimo ključne rečenice iz prošlogodišnje Bele knjige: „2006. će najverovatnije biti jedna od godina sa najviše izazova sa kojima se zemlja suočava.“ I zaista, to je i bio slučaj.

Posle dobrog početka, maj 2006. je doneo prvu ozbiljnu poteškoću: pregovori o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju (SAA) sa Evropskom Unijom su privremeno obustavljeni usled nedovoljne saradnje Srpske vlade sa Međunarodnim krivičnim tribunalom za Jugoslaviju (ICTY). To je predstavljalo prvu krizu Vlade. Previranje na političkoj sceni, iako je prevaziđeno, dovelo je do usporavanja procesa reformi.

Zatim je došlo do referenduma o nezavisnosti Crne Gore, koji je rezultirao većinskim glasanjem naroda za ustanovljivanje nezavisne države i raspad Državne zajednice sa Srbijom. Dobre vesti su da je proces razdvajanja protekao glatko, ostavljajući Republiku Srbiju kao jasnu državu pravnog sledbenika bivše Državne zajednice. Ne tako dobre novosti su da još uvek ostaju nerešene zakonske promene koje treba da odlikaju novu situaciju.

Izvestan broj tih zakonskih promena je unet u novi Ustav Srbije. Posle javnog referenduma sa pozitivnim ishodom, Ustav je usvojen od strane Skupštine u novembru. To je isto tako bio poslednji veliki akt koji je Skupština usvojila pre nego što su raspisani novi izbori. Ustav je doneo neka pozitivna i važna obeležja, posebno za strane investitore. Ustav predviđa i priznaje privatnu svojinu i ekonomske aktivnosti na slobodnom tržištu. Vlasništvo nad nekretninama je sada konačno moguće.

Još jedan važan događaj u 2006. je bio potpisivanje Sporazuma o slobodnoj trgovini u Centralnoj Evropi (CEFTA). Za nas, strane investitore, to su dobre novosti zato što sada imamo slobodnu trgovinsku oblast od preko 20 miliona ljudi. Neki prvobitni problemi koji su uticali na položaj duvanske industrije, u kojoj su prisutni veliki strani investitori, prevaziđeni su usvajanjem Akcionog Plana od strane Vlade. Ovaj plan daje kompenzacije za štetne posledice CEFTA na duvansku industriju. Plan je uspešno rešio sve na šta su ukazivali predstavnici ove industrije.

I na kraju, 2006. će biti zapamćena kao godina u kojoj su počeli zvanični pregovori o budućnosti Kosova. U trenutku kada se ova Bela knjiga zvanično predstavlja, nikakvo konačno rešenje još uvek nije na vidiku. Ali želeli bismo da istaknemo da, koliko god je problem Kosova politički važan za Srbiju, strani investitori ga ne vide kao glavni politički rizik. Doista, 2006. godina je donela do sada najveći iznos stranih investicija, od blizu 4 milijarde dolara.

Sa ekonomske tačke gledišta, 2006. je imala izvestan broj pozitivnih dostignuća kao što su: niža inflacija od predviđene, rekordne devizne rezerve, stabilan kurs, solidan rast realnog BDP-a procenjenog na 6%, rekordno povećanje izvoza i već pomenute visoke strane investicije. Ali izvestan broj problema je zasenio ove pozitivne rezultate: nezaposlenost i dalje ostaje veoma visoka; napor restrukturiranja su se još više usporili; državni troškovi ostaju previsoki (rezultirajući prekomernom restriktivnom monetarnom politikom); trgovinski deficit se povećao; povećana zabrinutost zbog zaduženosti u inostranstvu; posustala je i dinamika privatizacije budući da oko hiljadu preduzeća još uvek nije privatizovano. Čak je i veliki priliv stranih investicija unekoliko relativiziran s obzirom da je najveći deo priliva bio povezan sa privatizacijom, a veoma malo se odnosio na nove (grinfild) investicije.

Čemu onda mi, strani investitori, možemo da se nadamo i šta da očekujemo od Vlade u 2007?

Pre svega, smatramo da bi Vladin centralni fokus trebalo da se ponovo usmeri na ekonomiju i na dobrobit srpskog naroda. To znači brzi nastavak ekonomskih reformi, ubrzanje i završetak privatizacije, i razvijanje planova privatizacije/restrukturiranja za velike javne kompanije, kao što su NIS, JAT Airways, itd. Vlada bi isto tako trebalo da se usredsredi na održavanje stabilnih makro-ekonomskih uslova, primenjujući razumnu javnu potrošnju, i unapređujući politike koje će ohrabrivati preduzetništvo, inovacije, produktivnost koja će, za uzvrat, unapređivati unosno zaposlenje, stimulisati brz i stabilan rast, i poboljšati trenutno nepovoljnu konkurentsku poziciju zemlje na svetskom tržištu.

Na konkretnijem nivou, smatramo da više pažnje treba da bude posvećeno donošenju zakona kojima bi se kompletirao institucionalni okvir za tržišnu ekonomiju. Novousvojeni Ustav treba da bude dopunjen odgovarajućim zakonima i podzakonskim dokumentima što je moguće pre. Veliki broj korisnih sugestija u tom smeru se može naći na stranama ove knjige. Isto tako verujemo da bi trebalo da bude više ravnoteže između donošenja novih zakona i obezbeđivanja njihovog sprovođenja. Do sada, ovo drugo je donekle bilo zanemareno. Nadalje, postupak javnih licitacija bi trebalo da bude efikasniji i transparentniji tako da se problematične situacije kao što je Rudarski kompleks Bor, Železnička stanica Prokop i autoput Horgoš-Požega (da navedemo samo mali broj njih) više ne ponovi. Isto tako snažno podržavamo borbu protiv korupcije koja je inicirana, ali apelujemo na Vladu da nastavi sa ovim naporom, uz više energije. Ako dodamo gornjoj listi problem veće transparentnosti u donošenju odluka i efikasnijeg postupka za uspostavljanje poslovanja, uslovi bi bili takvi da bi Srbija bila daleko privlačnija za buduće strane investitore. Tada, Vlada može sa pravom da očekuje da privuče najmanje 3 milijardi evra godišnje tokom sledećih 5-6 godina; iznos za koji se smatra da je neophodan da podrži realni rast ekonomije od 7%.

Savet stranih investitora čvrsto zastupa mišljenje da nema druge alternative nego da se prevaziđu prepreke koje su rezultirale privremenim odlaganjem pregovora sa EU. Pregovore bi trebalo nastaviti što je moguće pre i Srbija bi trebalo da ubrza svoje kretanje ka Evropskoj Uniji, sa ciljem potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SAA) tokom ove godine i da postane kandidat za članicu sledeće 2008. godine.

Uz puno razumevanje položaja srpskog naroda i države u odnosu na budućnost Kosova, očekujemo da Srbija neće biti postavljena na put konfrontacija sa većinom Saveta Bezbednosti i Evropske Unije. Posmatrano sa stanovišta ekonomske i poslovne perspektive, to bi bilo kontraproduktivno.

Još jednom, 2007. postavlja izvestan broj izazova pred Srbiju, državnu upravu i članove Saveta stranih investitora. Verujemo da Bela knjiga može da pomogne Vladi u regulisanju nekih od ovih izazova i, za uzvrat da pokrene zemlju u pravcu poboljšanog poslovnog okruženja koje doprinosi osvajanju viših nivoa stranih direktnih investicija i pogodnosti koje prate strane investicije (kreiranje radnih mesta, izvoz, prihod, itd).

Budimir Boško Kostić
Predsednik i Portparol Saveta

SAVET STRANIH INVESTITORA – PREGLED

Pre nešto manje od pet godina, 14 vodećih stranih investitora u Srbiji, uz podršku Investicionog foruma za jugoistočnu Evropu koji je inicirao OECD, okupilo se oko zajedničke ideje da doprinesu unapređenju investicione klime u Srbiji.

Tokom proteklih godina, Savet stranih investitora je dokazao da je moćno, konstruktivno i, stoga, uvaženo referentno telo po pitanjima koja se odnose na razvijanje sveukupne poslovne klime. Danas, Savet stranih investitora broji više od 110 članova sa predstavnicima iz više od 20 različitih zemalja. Uključeni u različite vrste privrednih aktivnosti, članovi Saveta predstavljaju više od tri četvrtine ukupnih direktnih stranih investicija u Srbiji i zapošljavaju znatan broj lokalne radne snage. Ova organizacija je živa i neprestano raste.

Prateći svoju misiju i nastojeći da ispunji svoje ciljeve, Savet je uvek radio u bliskoj saradnji sa relevantnim državnim organima, međunarodnim organizacijama i institucijama. Njegova glavna svrha je da podeli pozitivnu međunarodnu poslovnu praksu sa lokalnim organima i da podrži njihove aktivnosti na sprovođenju reformi. Stoga, Savet stranih investitora je stalno uključen kako u zvanične tako i nezvanične dijaloge između interesnih grupa. Aktivnosti Saveta stranih investitora tokom protekle godine uključuju organizaciju nekoliko okruglih stolova, panel diskusija i konferencija; podršku i učešće u mnogim događajima koji se ne tiču isključivo Saveta; zatim tekuće i neprekidno usluživanje članova; i, naravno, posvećeni rad na Beloj knjizi. Većina aktivnosti Saveta stranih investitora je inicirana od strane samih članova i razvija se kroz rad specijalizovanih Odbora koji pokrivaju većinu interesa i potreba članica: zakonodavstvo, osiguranje, nekretnine i građevinarstvo, medije i komunikaciju i ljudske resurse. To su samo neke od tema koje redovno okupljaju članove Saveta. Savet stranih investitora pruža dobar program rada za razmenu iskustava i mišljenja među svojim članovima.

Tokom protekle godine Savet stranih investitora je prošao kroz nekoliko promena. Ne samo da je bilo personalnih promena u okviru Upravnog odbora, Izvršnog direktora i Predsednika Saveta, već je i kancelarija Saveta stranih investitora preseljena u nove prostorije. Sve te promene, zajedno sa „Putem napred“ za sledeću godinu, odobrene su na Godišnjoj Generalnoj skupštini.

Plan za 2007. godinu obuhvata dve nove inicijative u radu Saveta stranih investitora. Po prvi put je Bela knjiga pripremljena u saradnji sa Privrednom komorom Srbije. Savet je zahvalan Komori za vredan doprinos ovogodišnjoj publikaciji. Od sada pa nadalje, Bela knjiga će nastaviti da bude zajednički projekat. Uostalom, strani investitori su isto tako članovi Privredne komore Srbije i, kako se može očekivati, kroz nekoliko godina Savet stranih investitora neće imati razloga da postoji kada se Srbija pridruži EU.

Drugo, Savet stranih investitora bi želeo da najavi da će ove godine pokrenuti novu publikaciju: Zelenu knjigu. Ova publikacija će isto tako pratiti prvobitne ciljeve Saveta da stimulišu strano direktno investiranje u Srbiju i da održavaju tekuću podršku/pomoć međunarodnoj poslovnoj zajednici. Meta za Zelenu knjigu bi bili potencijalni novi investitori po svetu, sa kojima bi kroz ovu publikaciju sadašnji investitori podelili iskustava i uspehe u poslovanju u Srbiji.

Ubuduće, Savet će nastaviti sa svojim nastojanjima da izgradi dobre partnerske odnose i sa državnim organima i sa drugim relevantnim zainteresovanim stranama. Savet stranih investitora je već uključen u tesnu saradnju sa poslovno orijentisanim organizacijama kao što je Američka trgovinska komora i

druge, kako bi sarađivali povodom događaja i aktivnosti koji doprinose ukupnom poboljšanju klime za strane investicije i poslovne klime.

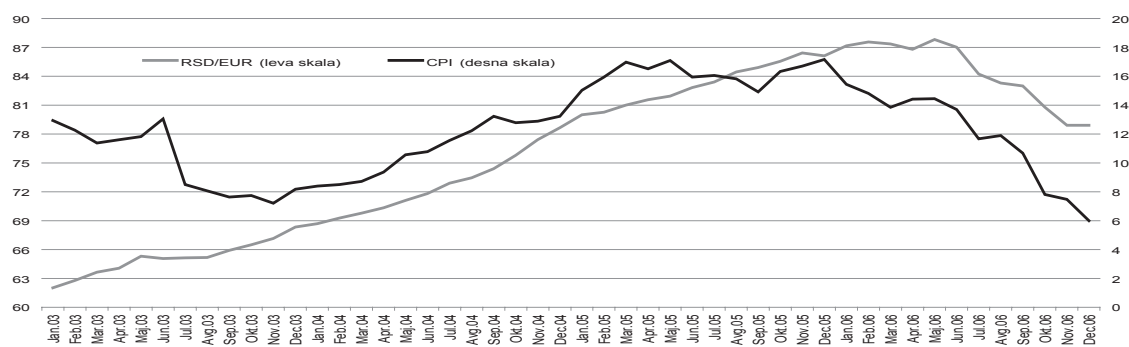
EKONOMSKI PREGLED

EKONOMSKA DOSTIGNUĆA U 2006.

Usporavanje privrede nastavljeno u 2006. Sa realnim privrednim rastom od 5,7% u 2006, privreda Srbije je u 2006. izgubila nešto od dinamičnog rasta, koji je zabeležila u 2004. (8,4%) i u 2005. (6,2%). Kao posledica, nominalni BDP je dostigao neznatno više od 24,3 milijarde evra, što odgovara BDP po stanovniku od oko 3200 evra. Glavni razlog za usporavanje privrednog rasta se nalazio na proizvodnoj strani a slabiji rast je bio zabeležen i u sektoru usluga (uglavnom u veleprodaji i maloprodaji), što je rezultat smanjenja potrošnje stanovništva prouzrokovanog usporavanjem kreditne aktivnosti banaka, odnosno restriktivnih mera NBS. Sa druge strane, primarni sektor, koji još uvek daje oko 15% bruto dodatne vrednosti, pokazao je znake oporavka za razliku od poljoprivredne proizvodnje u 2005. koja je opala zbog suše. Međutim, industrijska proizvodnja je ipak dobila na dinamici, posebno u rudarstvu i proizvodnji, što je rezultat napretka učinjenog u privrednom restrukturiranju u privatizovanim industrijama. Sektor građevinarstva se snažno razvio, podstaknut pojačanom investicionom aktivnošću. Iako je domaća tražnja ostala glavni oslonac rasta, privatna potrošnja rasla je sporije, što se vidi iz umerenog rasta prodaje u maloprodaji, prouzrokovanog monetarnim restrikcijama NBS u prvoj polovini 2006, radi ograničavanja porasta kreditiranja. Nasuprot tome, investicije su bile u zamahu, zahvaljujući uspešnoj privatizaciji državnih preduzeća. Javna potrošnja se takođe ubrzala pred kraj 2006. godine u trci ka prevremenim izborima. Iako je izvoz rastao skoro dvostruko brže od uvoza, spoljnotrgovinski deficit se produbio s obzirom na već dostignuti nivo uvoza.

Rigidnost na tržištu rada. Visoka stopa nezaposlenosti, koja je dostigla 33% (ILO: 21%) ostaje jedan od ključnih izazova za privredu Srbije. Međutim, 2006. nije donela nikakva poboljšanja na tržištu rada. Stopa nezaposlenosti je povećana sa prosečnih 32,6% u 2005. na 33,2% u 2006, dok je zaposlenost smanjena za oko 1,5%, s obzirom na tekuće restrukturiranje u privrednom sektoru. Rast realnih neto zarada je značajno ubrzan u poslednjim mesecima 2006, kao rezultat vladine velikodušnije politike zarada u predizbornom periodu, koje su dostigle prosečan rast od 11,4% u 2006. (2005: 6,4%). U isto vreme, produktivnost radne snage je porasla za 13,5% (2005: 9%), što je najverovatnije rezultat smanjivanja broja radnika zbog restrukturiranja, a ne povećane efikasnosti.

Kretanje inflacije i deviznog kursa u Srbiji
(2003-2006)

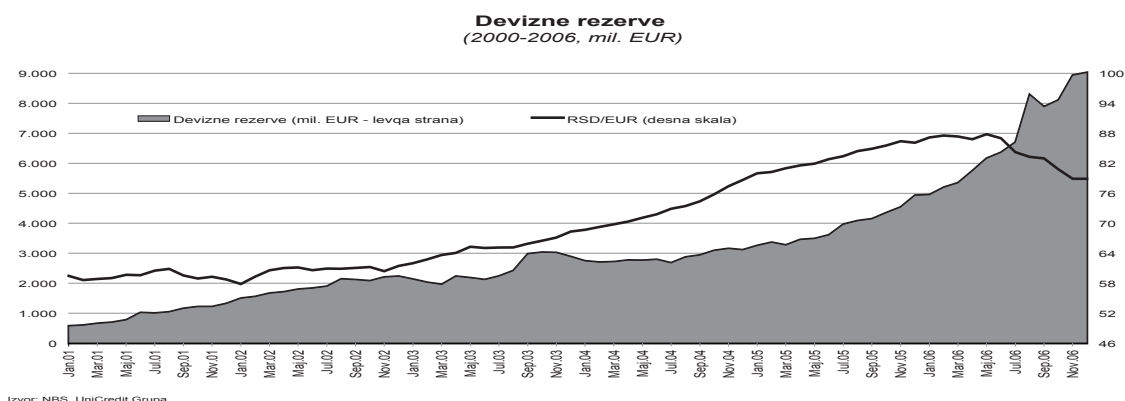

Izvor: NBS, UniCredit Grupa

Pad inflacije omogućio je monetarno popuštanje. Jak dinar i opadanje cena energenata, uprkos ublažavanju fiskalne discipline, omogućili su da NBS spusti inflaciju sa 17,1% u 2005. na 6% u 2006. (de-

cembar/decembar) dok je bazna inflacija (računato prema godišnjem prosečnom rastu cena) iznosila 11,7% za razliku od godinu dana ranije (2005) kada je iznosila 16,2%. Bazna stopa inflacije je pala na 5,9% do kraja 2006, znatno ispod ciljanog raspona NBS od 7-9%. S obzirom na opadanje inflacije i kontinuirano održavanje stabilnog kursa dinara (od 25. oktobra 2006. ISO Šifra: RSD), u poslednjem kvartalu 2006. NBS je ublažila monetarne restrikcije iz druge polovine 2005. (podizanje nivoa obaveznih rezervi banaka, posebno na devize) koje je preduzela da bi usporila kreditnu aktivnost banaka. Počev od septembra 2006. NBS je, takođe, formalno usvojila novi okvir monetarne politike – bazirane na ciljnoj stopi inflacije. Od tada je NBS snizila propisanu stopu (dvonedeljna repo stopa) u četiri koraka za ukupnih 400 baznih poena - sa 18% na 14%. NBS je dalje ublažila monetarnu politiku smanjivanjem stope minimalnih obaveznih rezervi na dinarske depozite u dva koraka i to za 8 procentualnih poena tako da je ona sada 10%, dok je stopa obaveznih minimalnih rezervi na devizne depozite i zaduživanje banaka u inostranstvu svedena na standardnih 45%. U isto vreme, međutim, NBS se odlučila za striktnije tumačenje sredstava za pokriće mogućih gubitaka zbog davanja zajmova ili njihovog reprogramiranja.

Veliki prilivi kapitala jačaju RSD – Ublažavanje inflatornih pritisaka je posebno bilo rezultat jačanja domaće valute: nominalna vrednost dinara prema evru je nominalno povećana za 10% u drugoj polovini 2006. Ovo može da se pripiše znatno povećanim prilivima stranih direktnih investicija (SDI) i dugoročnih kredita. Srbija je u 2006. imala rekordne prihode od privatizacije uključujući 1,5 milijardi evra od prodaje operatera mobilne telefonije Mobi 63 norveškom Telenoru sredinom 2006. ali i od prodaje licence za mobilnu telefoniju Telekomu Austrija za 320 miliona evra, kao i od prodaje Panonske banke italijanskoj SaoPaolo IMI grupi (122 miliona evra) i Vojvođanske banke grčkoj NBG (385 miliona evra) – ove transakcije učinile su 2006. godinu rekordnom po prilivu stranih direktnih investicija, koji su verovatno dostigli 3,2 milijardi evra, što je najbolji rezultat od početka procesa tranzicije.

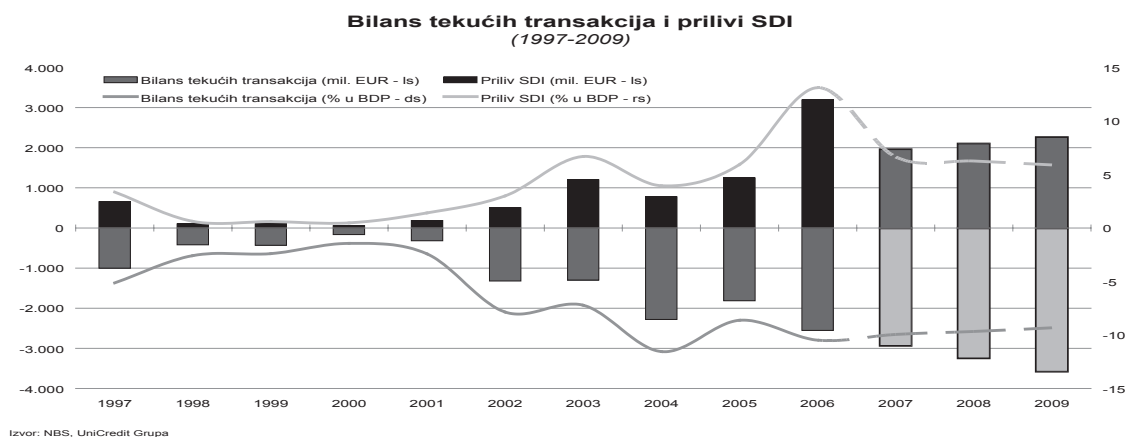

Devizne rezerve na rekordnom nivou. Iako se u svojoj borbi protiv inflacije NBS zalaže u prilog čvrstog RSD, ona je ipak intervenisala na deviznom tržištu u brojnim prilikama 2 milijarde evra, kako bi ublažila pritisak na rast vrednosti nacionalne valute. Usled deviznih intervencija i snažnih priliva SDI, devizne rezerve zemlje su porasle za ukupno 4 milijarde evra u 2006. Otuda je i pokrivenost uvoza deviznim rezervama, porasla sa 6,3 meseci 2005. godine na 9,2 meseci u 2006. To joj je omogućilo da kroz dve transakcije, u junu i septembru, pre vremena otplate zaostali dug MMF-u (175,8 miliona evra) i Svetskoj banci (321,5 miliona evra) u decembru, pa su tako otplate inostranim zajmodavcima dostigle 880 miliona evra u 2006. Preostali neotplaćeni dug prema MMF-u, u iznosu od oko 220 miliona evra, isplaćen je marta 2007. Uprkos navedenim otplatama i otpisima dugova prema kreditorima Pariskog Kluba (na pr. Italija) ukupni spoljni dug Srbije se povećao sa 13,1 milijardi evra ili 59,2% BDP od kraja 2005. na 14,2 milijardi evra ili 61,3% BDP krajem 2006, usled povećane zaduženosti privatnog sektora, uglavnom privrednih preduzeća i banaka.

Spoljni debalansi opstaju. Sa prilivima SDI i deviznim rezervama na rekordnom nivou, izgleda da finansiranje deficita tekućeg računa, koji je posle privremenog smanjenja u 2005. godini (usled uvođenja PDV-a), ponovo dostigao dvocifreni procenat u 2006, ne predstavlja problem. Povećavanje deficita tekućeg računa od 1,8 milijardi evra ili 8,6% BDP na 2,5 milijardi evra ili 10,5% BDP, uglavnom se može pripisati nižim tekućim transferima u bilansu plaćanja, uprkos rastu izvoza robe i rastu uvoza za 20%, pri čemu treba imati u vidu da je osnovica za obračun porasta uvoza bila znatno veća. Vodeći izvozni partneri Srbije u 2006. bili su: Italija sa 14,4% udela u ukupnom izvozu, zatim sledi Bosna i Hercegovina

(11,6%) i Nemačka (9,9%). Srpski uvoz je uglavnom dolazio iz Rusije (16,3%), Nemačke (9,5%) i Italije (8,3%).

Ublažavanje fiskalne discipline – S obzirom na spoljne debalanse i inflatorne pritiske, restriktivna fiskalna politika u Srbiji je ključ za održavanje makroekonomske stabilnosti. Ipak, u jednoj politički pregrevanoj sredini pred kojom su se nalazili prevremeni izbori, vlada se odlučila da zadovolji izbornu telo tako što je ublažila fiskalnu disciplinu. Povećanje troškova (povećanje plata u budžetskom sektoru, plaćanje premija, ranija otplata duga penzionerima) dovelo je i do znatnog smanjenja budžetskog viška sa 2,3% BDP u oktobru na 0,7% krajem godine.

Usvajanje novog budžeta biće određeno ishodom pregovora među koalicijama i sastavom nove vlade. Mali budžetski viškovi i rana otplata duga trebalo bi, ipak, da omoguće da se javni dug smanji u narednim godinama.

MOODY'S LT FC REJTING Nije dostupan	S&P's LT FC REJTING BB-/Pozitivan	FITCH LT FC REJTING BB-/Stabilan	SPREAD (DEC) N.A. EMBI+ Raspon na EUR krivulji
---	---	--	---

	2004	2005	2006*	2007*	2008*	2009*
Nominalni BDP (€bn)	19,7	21,0	24,3	29,4	33,5	38,0
BDP (po glavi stanovnika, €)	2.618	2.792	3.231	3.908	4.445	5.050
Realni BDP (% godišnji)	8,4	6,2	5,7	6,0	6,3	6,5
Inflacija (indeks cena na malo) godišnja, kraj perioda (%)	12,1	17,1	6,6	8,0	5,5	5,7
Inflacija (indeks cena na malo) godišnja, prosek (%)	11,4	16,2	12,7	6,6	6,4	5,9
Stopa nezaposlenosti (% prosek)	18,5	20,8	20,9	21,0	19,8	19,3
Devizni kurs/€, kraj perioda	78,9	85,5	79,0	78,0	77,5	75,5
Devizni kurs/€, prosek	72,6	83,2	84,16	78,6	77,9	76,5
Dvonedeljna repo stopa, kraj perioda	24,0	19,8	14,0	10,0	8,0	7,0
Dvonedeljna repo stopa, prosek	26,0	21,0	17,0	12,0	9,0	7,5
Takući račun/BDP (%)	-11,6	-8,6	-11,5	-9,9	-9,7	-9,3
Strane direktne investicije/BDP (%)	3,9	5,9	13,9	6,6	6,8	5,9
Balans budžeta/BDP (%)	0,9	1,9	1,4	0,3	0,5	0,7
Javni dug/BDP (%)	57,8	48,2	38,8	34,7	29,8	27,2
Ukupni javni dug/BDP (%)	57,5	59,2	61,7	63,7	63,8	64,8

* Prognoza

OČEKIVANA EKONOMSKA KRETANJA

Uprkos manje buke na političkoj sceni, očekuje se da će privreda pokazati snažan rast u narednim godinama. Ipak ona neće biti u mogućnosti da iskoristi svoj puni potencijal pošto su strukturne reforme spore i ograničene samo na mali broj privrednih sektora. Poduprta jakim nacionalnom valutom, stabilnost cena će se održati. U isto vreme, spoljni debalansi ostaće izraženi, sa kontinuiranom jakim

uvoznom tražnjom kojoj će parirati izvozni potencijal zemlje koji postepeno raste. Zahtevi za spoljnim finansiranjem će, međutim, u velikoj meri biti zadovoljeni snažnim prilivima direktnih stranih investicija. Kreiranje poboljšanog poslovnog okruženja, tekuća integracija u EU i generalno prilagođavanje pravnog, administrativnog i pravosudnog sistema, biće neophodni da bi se obezbedio kontinuirani prilivi stranih direktnih investicija, pre svega u nove kapacitete (grinfild) kada jednom prihodi od privatizacije presuše. S obzirom na snažne prilive kapitala i obilne devizne rezerve, očekuje se da će se rana otpлата duga nastaviti, što će dalje doprineti poboljšanju pozicije Srbije kao dužnika.

U 2007, vidimo kako se privatna potrošnja povećava zahvaljujući ublažavanju monetarnih mera i nastavku velikodušne javne politike zarada. Prošlogodišnji krupni privatizacioni aranžmani doveli su do su porasta investicione aktivnosti, posebno u sektorima telekomunikacija i bankarstva. Ali, veći zamah snaga investiranja biće podržani od strane Nacionalnog investicionog plana koji je Vlada usvojila tokom leta 2006, sa procenjenim obimom investicija od oko 1,7 milijardi evra. Međutim, teško je proceniti razvoj javne potrošnje u svetlu činjenice da budžet za 2007. nije donet od strane odlazeće Vlade pre parlamentarnih izbora. Iako se očekuje da će izvoz snažno da raste, s obzirom na izvozne kapacitete koji se postepeno proširuju kao rezultat restruktuiranja privrednih preduzeća, sklonost ka izvozu će rasti zavisno od jačanja domaće tražnje i predviđene dalje apresijacije dinara, sa negativnim doprinosom spoljne trgovine samo niskom rastu do realnih 6% u 2007, sa mogućnošću da stopa rasta opadne u slučaju produžene političke paralize.

Očekuje se da se i u 2007. nastavi snažan rast zarada, sa sadašnjom vladinom politikom zarada kao jednim od glavnih faktora rizika u kontekstu deflacije. Vlada je nedavno odobrila povećanja za 12,2% minimalne zarade na 9570 dinara, i što treba da bude primenjeno u prvoj polovini 2007.

Inflatorni pritisak je ostao umeren i početkom 2007, omogućavajući NBS da smanji referentnu stopu za dodatnih 100 bazičnih poena, odnosno na 13% u januaru. S obzirom na povoljan inflatorni izgled za celu 2007. od 6,6% u proseku (zvanični ciljani nivo: 6% bazne inflacije sa varijacijom od +/- 2%) i trenutno velike razlike u odnosu na kamatne stope na evro, treba očekivati dalje smanjenje stopa u narednim mesecima, sa izgledom sprečavanja špekulativnog priliva kapitala i time daljeg značajnog jačanja RSD, što bi s druge strane, moglo da potkopa spoljnu konkurentnost Srbije.

Veličina priliva SDI sledećih godina će, ipak, umnogome zavisi od brzine formiranja nove vlade, njene dugovečnosti i na kraju njene posvećenosti strukturalnim reformama. Privatizacije širokog obima treba da obuhvate 37,5% udela u nacionalnoj naftnoj kompaniji NIS i prodaju RTB rudarskog kompleksa Bor. Novina u razvoju SDI u 2007. će biti veliki odliv po tom osnovu, pošto je Telekom Srbija, koji je u državnom vlasništvu, decembra 2006. kupio 65% udela (za 646 miliona evra) u Telekomu Srpska, koji je bio u vlasništvu srpskog entiteta u Bosni i Hercegovini.

S obzirom na predviđen neprekidni znatan rast privatne potrošnje u narednim godinama, koja je podstaknuta i ekspanzionom fiskalnom i monetarnom politikom i visokim uvoznim potencijalom u vezi sa SDI (uvoz investicionih dobara), očekuje se samo marginalno smanjenje deficita tekućeg računa u periodu 2007-2009, uprkos proširenju izvoznih kapaciteta kao rezultata restruktuiranja društvenih preduzeća i regionalne trgovinske kohezije posle pristupanju CEFTA. Kretanje deficita tekućeg računa procenjuje se između 9-10% BDP u nekoliko sledećih godina.

Iako fiskalna politika Vlade za 2007. još uvek nije jasna, s obzirom na činjenicu da nije usvojila budžet za 2007. pre prevremenih izbora, očekuje se da se nastavi sa fiskalnim olakšicama u pozadini labave politike plata u javnom sektoru, ali isto tako i usled visokih javnih troškova koji su predviđeni Nacionalnim investicionim planom. Budžet za 2007, pripremljen na jesen 2006, koji još uvek nije usvojila Skupština, zasniva se na rastu BDP od 7% , uz inflaciju do 7,5% i predviđa ciljani budžetski višak od 0,5% BDP.

Preporuke Saveta stranih investitora

- Završiti proces privatizacije tokom 2007.
- Nastaviti rigoroznije restruktuiranje sektora privrednih preduzeća
- Održati trenutne napore da se snizi inflacija
- Nastaviti sa politikom uspostavljanja deviznog kursa na bazi ponude i potražnje deviza
- Kontrolisati javnu potrošnju i generisati fiskalni višak tokom 2007.

OPŠTE

Poglavlje 1

NOVI USTAV REPUBLIKE SRBIJE

Novi Ustav Republike Srbije zvanično je proglašen 8. novembra 2006. godine, s tim što ga je prethodno usvojila Narodna skupština nakon čega je potvrđen na referendumu. Najvažnije nove karakteristike su: sveobuhvatnije regulisanje i zaštita ljudskih prava i prava manjina, transformacija okvira za opšta imovinska prava, kao i stvaranje fleksibilnijeg mehanizma za izmene i dopune Ustava.

U preambuli Ustava se, između ostalog, navodi da je pokrajina Kosovo i Metohija sastavni deo Srbije. Ustavom se država definiše i kao nacionalna i kao građanska, prihvatanjem mešovitog koncepta da je Srbija država srpskog naroda i svih svojih građana. Država se zasniva, između ostalog, na principima građanske demokratije i privrženosti evropskim principima i vrednostima. Zvanično pismo je ćirilica a nacionalna himna je Bože pravde.

U organizacionoj strukturi organa vlasti i upravnih tela zadržan je raniji polupredsednički sistem sa dvostranom izvršnom vlašću i dvostepenom decentralizacijom vlasti preko lokalne autonomije i lokalne samouprave. Pri utvrđivanju statusa dveju autonomnih pokrajina, Ustav je definisao status Kosova i Metohije kao pokrajine sa "suštinskom autonomijom".

Privredni sistem se zasniva na otvorenoj i slobodnoj tržišnoj privredi, slobodi preduzetništva, samostalnosti poslovnih entiteta i ravnopravnosti privatne i drugih oblika svojine. Socijalni dijalog sindikata i poslodavaca definisan je kao način za usklađivanje tržišne privrede i socijalnog i ekonomskog položaja radnika. Zagarantovano je da prava stečena po osnovu ulaganja kapitala ne mogu biti umanjena naknadnim zakonodavstvom.

Garantuje se ravnopravnost i jednaka zaštita privatne, javne (državne) i zadružne imovine. Društvena svojina prestaje da bude priznata ustavna kategorija, pri čemu se Ustavom odobrava njena transformacija u privatnu svojinu. Slobodno je korišćenje i raspolaganje poljoprivrednim zemljištem, zemljištem pod šumom, kao i gradskim građevinskim zemljištem u privatnom vlasništvu. Jasno predviđenom mogućnošću postojanja gradskog građevinskog zemljišta u privatnom vlasništvu, novi Ustav se suštinski udaljava od prethodnog afirmišući na taj način konceptualni okvir Zakona o građevinarstvu i urbanističkom planiranju iz 2003. godine.

Strana i domaća fizička i pravna lica uživaju jednak tretman u pogledu tržišne konkurencije. Strana fizička i pravna lica mogu posedovati vlasnička prava na nekretninama (u skladu s propisima ili ugovorima). Ova fizička i pravna lica mogu takođe pribavljati koncesije za eksploataciju prirodnih bogatstava i dobara od javnog interesa.

Opšti principi međunarodnog prava i ratifikovani međunarodni sporazumi čine sastavni deo domaćeg pravnog sistema i imaju neposrednu pravosnažnost i primenljivost. S obzirom na to da ratifikovani međunarodni sporazumi moraju biti u saglasnosti sa Ustavom, može se zaključiti da postoji ravnopravnost između Ustava i opštih međunarodnopravnih principa. Krivično gonjenje i kažnjavanje za počinjene ratne zločine, genocid ili zločine protiv čovečnosti ne zastareva. Smrtna kazna je zabranjena.

Bez obzira na relativno veliki broj normi koje se odnose na ljudska prava i prava manjina, zaštita tih prava je pojačana i novim ovlašćenjima Ustavnog suda koji može donositi odluke o ustavnim žalbama. Ustavne žalbe se ulažu protiv konkretnih akata javnih organa vlasti koji bi mogli uskratiti ili ograničiti

pomenuta prava. Ustavom se takođe predviđaju nova ovlašćenja u pogledu nadležnosti Ustavnog suda u slučajevima koji se odnose na ustavna pitanja vezana za predsednika Republike ili kršenja koja bi on učinio.

Ustav Srbije iz 2006. godine formalno i pravno predstavlja kulminaciju, posmatrano iz pravne perspektive, političkih promena iniciranih u oktobru 2000. godine, stvarajući na taj način pravne uslove za restrukturisanje Srbije kao savremene demokratske zajednice pozicionirane za integraciju sa Evropskom unijom.

Poglavlje 2

AGENCIJA ZA PRIVREDNE REGISTRE

Stanje

Tokom 2006. godine uvedene su neke novine u primeni propisa i u radu Agencije za privredne registre. Osnovna delatnost ove Agencije odnosi se na nadzor i upravljanje centralizovanim bankama podataka, i to: Registar privrednih subjekata, Registar založnog prava i prava na pokretnu imovinu i Registar finansijskog lizinga.

Registar privrednih subjekata

Postupak registracije funkcioniše sasvim efikasno. Kada se podnesu sva potrebna dokumenta, odluka o registraciji donosi se u zakonskom roku od 5 radnih dana. Nakon toga sledi postupak dobijanja poreskog identifikacionog broja (PIB). Trajanje ovog postupka zavisi od efikasnosti lokalnih poreskih organa i vremena potrebnog kompaniji za otvaranje računa u banci.

Agencija je preuzela registraciju preduzetnika 2006. godine i izvršila prenos podataka o preduzetnicima, iz registara koje su vodile opštine, u svoj Registar.

Registar založnog prava i prava na pokretnu imovinu

Registar založnog prava i prava na pokretnu imovinu počeo je da funkcioniše 2005. godine. Time je omogućeno davanje pokretne imovine u zalog unošenjem zaloga u Registar, koji zatim pruža javne podatke o zalogu, utvrđuje redosled prioriteta između poverilaca po redosledu registracije i pruža veću sigurnost poveriocima.

Registar finansijskog lizinga

Ovaj registar je nastavio svoje funkcionisanje i tokom 2006. godine.

Poboljšanja

Tokom 2006. godine došlo je do značajnog povećanja broja registrovanih kompanija i preduzetnika. Pored toga, pokrenuta je bila javna rasprava u vezi sa usvajanjem Zakona o zalogama i izmena i dopuna Zakona o privrednim društvima, koji bi trebalo da razjasne izvesne netačnosti i reše neke manjkavosti zakona koje su zapažene u praksi.

Registar zaloga i Registar finansijskog lizinga značajno su proširili obim svog poslovanja. Budući da finansijski lizing i davanje pokretne imovine u zalog predstavljaju veoma značajne mehanizme koji pospešuju kreditiranje po nižim kamatnim stopama, možemo očekivati da će poslovanje ova dva registra dovesti do nižih kamatnih stopa i ekspanzije kreditiranja u Srbiji.

Preostali problemi

Postupak registracije privrednih subjekata iziskuje otvaranje računa u banci. Postupak otvaranja računa u banci sada podleže odredbama novog Zakona o sprečavanju pranja novca. Međutim, taj zakon ne

predviđa bilo kakvu razliku u uslovima kada je podnosilac zahteva za otvaranje računa kotiran na berzi u nekoj drugoj zemlji. Uz to, od banaka se traži da pribave informacije o akcionarima tih kompanija do nivoa fizičkih lica (za akcionare čiji je udeo u kompaniji veći od 10%). Taj postupak postaje veoma težak kada se radi o javno kotiranim internacionalnim kompanijama koje imaju veliki broj akcionara, među kojima ima i investicionih ili hedžing fondova, koji ne podležu regulatornim ograničenjima u pogledu svojih akcionara. Time se u značajnoj meri produžava postupak registracije zbog uslova koji se odnose na postupak otvaranja računa u banci, što u praksi predstavlja nepotrebnu administrativnu prepreku stranim ulaganjima u Srbiji.

Preporuke Saveta

- Iniciranje razgovora sa Ministarstvom finansija u vezi manje krutog tumačenja Zakona o sprečavanju pranja novca, bar kada se radi o javno kotiranim kompanijama na berzama;
- Uspostavljanje neposredne saradnje između Registra privrednih subjekata i Poreske uprave kako bi se omogućilo izdavanje Poreskog identifikacionog broja (PIB) u postupku registracije, a ne u naknadnom odvojenom postupku. Time bi se rešio konflikt sa Zakonom o registraciji privrednih subjekata. Po ovom zakonu, PIB se podnosi skupa sa dokumentima za registraciju. U stvari, to se sada vrši po okončanju postupka registracije, ali pre upisa kompanije u Registar, podnošenjem zahteva za izmenu podataka o kompaniji u Registar. Neposredna saradnja sa Poreskom upravom trebalo bi da bude zasnovana na modelu saradnje sa Zavodom za statistiku Republike Srbije. Zavod daje Agenciji jedinstvene brojeve registracije kompanija koji se izdaju u postupku njihove registracije;
- Savet učestvuje u izradi nacrtu Zakona o izmenama i dopunama Zakona o privrednim društvima.

Poglavlje 3

TRENDOVI KRETANJA NA TRŽIŠTU HARTIJA OD VREDNOSTI

ZAKON O TRŽIŠTU HARTIJA OD VREDNOSTI I DRUGIH FINANSIJSKIH INSTRUMENATA

Stanje

Novi Zakon o tržištu hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata (Službeni glasnik 47/2006) stupio je na snagu 10. juna 2006, ali je počeo da se primenjuje tek šest meseci kasnije, t.j. 11. decembra 2006.

Zakon reguliše okolnosti upravljanja na organizovanom tržištu, izdavanje hartija od vrednosti, učešće na organizovanom tržištu, kao i aktivnosti Komisije za hartije od vrednosti i Centralnog registra, depoa i kliringa hartija od vrednosti.

Poboljšanja

- Zakon definiše "kvalifikovano učešće" kao:
 - direktno ili indirektno učešće
 - posедovanje akcija s pravom glasa
 - posедovanje drugih prava koja obezbeđuju učešće u upravljanju
 - učešće u kapitalu u drugom pravnom licu u iznosu od najmanje 5% kapitala datog pravnog lica

Sticanje kvalifikovanog učešća zahteva prethodnu saglasnost Komisije za hartije od vrednosti.

- Hartije od vrednosti, izdate pre datuma stupanja na snagu ovog Zakona ili u roku od šest meseci nakon njegovog donošenja treba da budu dematerijalizovane (t.j. prenete i registrovane u elektronskoj formi);
- Koncept privilegovanih informacija, kao i drugi principi Zakona detaljno su definisani kako bi bili u skladu sa direktivama EU;
- Pojednostavljena procedura za izdavanje kratkoročnih hartija od vrednosti je namenjena za manje od 100 pravnih i/ili fizičkih lica i ne uključuje javni poziv ili druge oblike javnog oglašavanja.

Preostali problemi

- Nedostatak iskustva u pogledu primene Zakona zbog činjenice da je Zakon tek počeo da se primenjuje od decembra 2006;
- Nedostatak iskustva u smislu komplementarne primene nedavno usvojenog Zakona o preuzimanju akcionarskih društava;
- Definicija Prve javne ponude/Druge javne ponude (IPO/SPO) ne definiše koncept Druge javne ponude koji omogućava razvoj tržišta, t.j. dozvoljava istovremeno sprovođenje javne ponude nove emisije zajedno sa ponudom prethodno izdatih akcija u okviru istog prospekta;

- Odredba koja obavezuje brokerske kuće da odbiju kupovne naloge kada se utvrdi da ne postoji dovoljno sredstava na računu klijenta za pokrivanje obaveza nakon izvršenja kupovnog naloga;
- Proces formiranja cena, koji se odvija zajedno sa IPO/SPO procesom je teško sprovesti. Zakon o preduzećima propisuje cenu nove emisije akcija (članovi 240 i 445.);
- Tarife. U poređenju sa drugim tržištima (Bugarska, Hrvatska, Slovačka, Poljska, itd.), tarife za izdavaoce su više u Srbiji;
- Član 165 predstavlja smetnju za primenu neting principa.

Preporuke Saveta

- Zakon bi trebalo da preciznije definiše pitanje kvalifikovanog učešća;
- Treba doneti preostala podzakonska akta koja su neophodna za primenu Zakona;
- Zakon treba izmeniti i dopuniti tako da dozvoljava zajedničku javnu ponudu i novih i postojećih akcija;
- Dati mišljenje ili izmeniti Zakon tako da se uzmu u obzir i druge vrste pokrića za transakcije (kredit, berzanski kreditni računi, hartije od vrednosti, itd.);
- Cenu nove emisije akcija ne treba da definiše Zakon o preduzećima;
- Sniziti tarife za izdavaoce i uvesti limite («cap structure») za provizije na nominalnu vrednost emisije;
- Treba dozvoliti neting gotovinskih pozicija i pozicija hartija od vrednosti u postupku trgovanja.

ZAKON O PREUZIMANJU AKCIONARSKIH DRUŠTAVA

Stanje

U maju 2006. godine Skupština Republike Srbije je usvojila novi Zakon o preuzimanju akcionarskih društava ("Zakon o preuzimanju"). Zakon je stupio na snagu 10. juna 2006. godine, stavljajući van snage odredbe iz prethodnog Zakona o tržištu hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata, koje regulišu ponudu za preuzimanje akcija (Ponuda).

Poboljšanja

Zakon o preuzimanju reguliše Ponudu detaljnije nego što je to bio ranije slučaj. Cilj Zakona o preuzimanju je da obezbedi sveobuhvatnu zakonsku regulativu, kojom bi se zaštitili manjinski akcionari ciljnog društva, kao i da obezbedi ravnopravne uslove za sve učesnike u ponudi za preuzimanje akcija.

Pored toga, cena se, kao jedan od najvažnijih elemenata ponude, utvrđuje u skladu sa tržišnim principima. Ponuđena cena akcija u Ponudi za preuzimanje ne može biti niža od prosečne ponderisane cene akcija ciljnog društva u poslednja tri meseca pre objavljivanja obaveštenja o nameri preuzimanja, utvrđene na osnovu izveštaja o trgovanju na berzi.

Kako bi se izbegle mogućnosti manipulacije u toku procesa Ponude za preuzimanje akcija, Ponuđač je dužan da plati akcije ciljnog društva po njihovoj poslednjoj realnoj tržišnoj ceni.

Zakon o preuzimanju uvodi nova pravila u pogledu Ponude za preuzimanje akcija otvorenih akcionarskih društava, uslove i procedure Ponude za preuzimanje, prava i obaveze učesnika u postupku preuzimanja i nadzor nad postupkom preuzimanja od strane nadležnih organa, u skladu sa kriterijumima i standardima Evropske Unije (EU).

Osnovni principi Zakona o preuzimanju su sledeći:

- Akcionari ciljnog akcionarskog društva imaju ravnopravan položaj u odnosu na ponuđača;
- I manjinski i većinski akcionari imaju prava u postupku Ponude za preuzimanje;
- Uprava ciljnog društva je dužna da postupa u najboljem interesu akcionara društva;
- Akcionari ciljnog društva moraju biti potpuno, tačno i blagovremeno obavešteni o Ponudi za preuzimanje;
- Postupak preuzimanja se sprovodi u najkraćem mogućem roku;

- Poremećaji tržišta koji bi za posledicu imali znatno podizanje ili smanjenje cene akcija ciljnog društva nisu dozvoljeni.

Zakon o preuzimanju se primenjuje na preuzimanje akcionarskih društava čije je sedište u Republici Srbiji, ako se akcijama koje su izdala ta društva trguje na Beogradskoj berzi (BSE), jedinom organizovanom tržištu hartija od vrednosti u Srbiji.

Postupak preuzimanja akcija se obavlja putem Ponude za preuzimanje u vidu javne ponude koja se dostavlja svim akcionarima ciljnog društva za kupovinu akcija s pravom glasa. Predmet preuzimanja mogu biti isključivo ona društva čijim akcijama se trgovalo na Beogradskoj berzi poslednja tri meseca pre objavljivanja obaveštenja o nameri preuzimanja.

Rok važenja objavljene Ponude za preuzimanje iznosi najmanje 21 dan, a najduže 45 dana. Ponuda za preuzimanje se smatra otvorenom od datuma objavljivanja Ponude u jednim dnevnim novinama. U slučaju izmene objavljene Ponude za preuzimanje, rok važenja Ponude se produžava za 7 dana. Ukupan rok važenja Ponude ne može biti duži od 60 dana, osim u slučaju produženja roka zbog objavljivanja konkurentskih Ponuda.

Komisija za hartije od vrednosti odobrava Ponudu u roku od dva radna dana od datuma podnošenja zahteva i obaveštava Centralni registar hartija od vrednosti i brokersku kuću o objavljivanju Ponude za preuzimanje.

Preostali problemi

Primena pravila Ponude za preuzimanje akcija, kako je definisano Zakonom o preuzimanju je ograničena određenim brojem izuzetaka, koja između ostalog, uključuju sledeće:

- Sticanje akcija ciljnog društva kao stečajnog dužnika u stečajnom postupku;
- Sticanje akcija ciljnog društva u postupku pripajanja privrednih društava ukoliko samo jedan od učesnika u postupku pripajanja ima akcije ciljnog društva;
- Sticanje akcija promenom pravne forme privrednog društva;
- Trgovina akcijama koje su prenete Akcijskom fondu kroz privatizaciju i trgovinu akcijama koje se nude u paketu sa akcijama Akcijskog fonda;
- Trgovina akcijama čiji je zakonski imalac Republika Srbija, Republički fond za penzijsko i invalidsko osiguranje ili Republički fond za razvoj;
- Trgovina akcijama izdatim od strane komercijalnih banaka ili osiguravajućih društava, čiji je zakonski imalac ovlastio Agenciju za osiguranje depozita da u njegovo ime i za njegov račun izvrši prodaju akcija;
- U drugim slučajevima koje Zakon definiše;
- Zakon je veoma strog u pogledu rokova. Ponuđač je dužan da zahtev za odobrenje Ponude o preuzimanju podnese Komisiji za hartije od vrednosti jedan dan nakon objave namere da izvrši preuzimanje;
- Zakon ne reguliše ko je korisnik garancije kod Ponude o preuzimanju;
- Konkurentna Ponuda o preuzimanju i odobrenje Komisije za zaštitu konkurencije (CPC), u slučajevima kada bi Ponuda o preuzimanju od strane ponuđača dovela do monopola.

Preporuke Saveta

- Trebalo bi smanjiti broj izuzetaka definisanih Zakonom o preuzimanju kako bi se primena Zakona proširila;
- Ostaviti 5 radnih dana za podnošenje dokumenata Ponude o preuzimanju (TOB) Komisiji za hartije od vrednosti nakon objave namere o preuzimanju;
- Zakonom bi trebalo definisati da je ponuđač dužan da dostavi neopozivu bankarsku garanciju, plativu na prvi zahtev, u ime akcionara koji će uložiti svoje akcije, na iznos koji pokriva plaćanje svih akcija koje su predmet ponude o preuzimanju;
- Konkurentnost Ponude o preuzimanju, u pogledu koncentracije, ne treba vezivati za odobrenje Komisije za zaštitu konkurencije.

ZAKON O INVESTICIONIM FONDovima

Stanje

Posle više od četiri godine priprema, Zakon o investicionim fondovima je konačno dopunio zakonski okvir koji reguliše finansijska tržišta u Srbiji. Zakon i propisi za njegovu primenu koje je donela Komisija za hartije od vrednosti stupili su na snagu u decembru 2006. Zakon je usklađen sa konceptima zacrtanim u UCITS direktivama EU, čak i prevazilazi osnovne zahteve lokalnih tržišta kapitala.

Zakon reguliše celokupan domen zajedničkog ulaganja – društva za upravljanje, fondove (otvorene, zatvorene i privatne) i kastodi banke (depozitarne banke) – i definiše nadzornu i regulatornu ulogu Komisije za hartije od vrednosti za ovaj segment finansijskih tržišta.

Društva za upravljanje investicionim fondovima, čija je isključiva delatnost upravljanje fondom, predstavljaju okosnicu sistema i njihovo poslovanje odobrava i reguliše Komisija za hartije od vrednosti. Minimalni novčani deo osnovnog kapitala iznosi 200.000 evra. Menadžeri fonda imaju fiducijarnu obavezu prema investitorima fonda i dužni su da dostavljaju niz podataka. Pored toga, društva za upravljanje investicionim fondovima su dužna da angažuju najmanje po jednog portfolio menadžera za svaki investicioni fond, ovlašćenog (sa licencom) od strane Komisije za hartije od vrednosti.

Osnivanje otvorenih i zatvorenih fondova, registracija, oglašavanje na bazi prospekta, izveštaj o neto vrednosti imovine i obaveze izveštavanja su uglavnom standardni i odgovaraju bazi privatnih investitora. Takve fondove formiraju društva za upravljanje sa minimalnim prikupljenim kapitalom od 200.000 evra. Njihove investicione strategije, date u prospektu društva, moraju biti striktno u okviru zakona, kako u pogledu sredstava koja se mogu ulagati, tako i u pogledu izloženosti po jednoj kategoriji hartija od vrednosti ili po jednom izdavaocu.

Kastodi usluge služe kao dodatno obezbeđenje za investitore fonda zbog svoje nezavisne korektivne i kontrolne uloge na relaciji menadžer – investitori – Komisija za hartije od vrednosti. Kastodi banke ne mogu biti povezana lica sa društvom za upravljanje investicionim fondom.

Privatni investicioni fondovi, kako je definisano u ovom zakonu, predstavljaju specifične institucije, organizovane kao društva sa ograničenom odgovornošću, čiji je cilj da privuku investitore iz bogatije i razvijenije ciljne grupe. U pogledu kvalifikacije investitora ne postoje nikakva ograničenja, pri čemu minimalni novčani ulog jednog investitora ne može biti manji od 50.000 evra. Iako ne podležu bilo kakvim ograničenjima u pogledu ulaganja i izuzeti su iz obaveze izveštavanja/obaveštavanja, kao i obaveze obavljanja poslova preko kastodi banke, privatnim fondovima moraju da upravljaju ovlašćena društva za upravljanje i moraju biti registrovana kod Komisije za hartije od vrednosti.

Poboljšanja

- Dragocena dopuna zakonskom okviru koji reguliše finansijske usluge;
- Uglavnom standardne odredbe, u skladu sa regionalnim i evropskim normama.

Preostali problemi

- Obaveza angažovanja jednog ovlašćenog portfolio menadžera za svaki fond je glavni nedostatak – to stvara veštačku potrebu za nepostojećom profesijom, što iziskuje značajne troškove nalaženja, angažovanja i obuke adekvatnog ovlašćenog kadra;
- Visoki troškovi trgovanja na tržištima kapitala u Srbiji (uključujući nepovoljno oporezivanje transakcija na tržištima kapitala);
- Nejasna zabrana “kratkih pozicija” – odredba da imovinom otvorenih fondova ne mogu se “zauzimati kratke pozicije”;
- Tretman stranih društava za upravljanje i fondova;
- Prospekt: Zakon propisuje da je fond dužan da u prospektu navede bilo koju imovinu od vrednosti koja čini više od 1% imovine fonda;
- Jedan član ne može da ima više od 10% ukupne neto vrednosti imovine fonda.

Preporuke Saveta

- Ukinuti uslov o angažovanju jednog ovlašćenog portfolio menadžera za svaki fond;
- Izmeniti odredbu Komisije za hartije od vrednosti koja nalaže društvima za upravljanje da imaju na svom platnom spisku i internog revizora i internog kontrolora;
- Smanjiti poreske obaveze investicionih fondova u sklopu opšteg nastojanja za podsticanje finansijskih tržišta putem značajne revizije važećeg poreskog sistema;
- Precizirati aktivnosti kastodi banke (u važećim zakonskim aktima Komisije za hartije od vrednosti);
- Uvesti poseban, fleksibilniji pristup za regulisanje društava za upravljanje privatnim fondovima; regulisanje ovih društava treba da se razlikuje od društava za upravljanje otvorenim i zatvorenim fondovima;
- Razmotriti brisanje ograničenja po kome jedan član ne može da ima više od 10% ukupne neto vrednosti imovine fonda, kao i ukidanje obaveze da se u prospektu mora navesti svako učešće veće od 1% imovine fonda. Ovo nije uobičajena praksa u sektoru investicionih fondova.

Poglavlje 4

ZAKON O ZAŠTITI KONKURENCIJE

Stanje

Zakon o zaštiti konkurencije stupio je na snagu 24. septembra 2005. godine.

Taj zakon generalno reguliše sledeće stvari: (1) potpunu ili delimičnu kontrolu nad jednim ili više preduzeća koje je steklo neko drugo preduzeće; (2) postojanje sporazuma između stranaka koji bi mogao da materijalno spreči, ograniči ili poremeti konkurenciju na tržištu Srbije; i/ili (3) zloupotrebu dominantnog položaja na tržištu.

Komisija za zaštitu konkurencije, koja je ustanovljena u aprilu 2006. godine, nadležna je za razmatranje celokupne podnete dokumentacije koja je predviđena Zakonom o zaštiti konkurencije i za izdavanje odobrenja.

(1) Kontrola spajanja:

Kada neki učesnik na tržištu stekne neposrednu ili posrednu kontrolu nad nekim drugim učesnikom na tržištu, takav slučaj se smatra «koncentracijom». Ako se ispune određeni limiti, obavezno je podnošenje zahteva za odobrenje spajanja. Limiti koji uslovljavaju podnošenje zahteva su:

- Ako ukupan zajednički godišnji promet kompanija učesnika u koncentraciji na tržištu Republike Srbije premaši dinarsku protivvrednost 10 miliona evra; ili
- Ako ukupan zajednički promet svih učesnika koncentracije u prethodnoj poslovnoj godini širom sveta premaši dinarsku protivvrednost 50 miliona evra i ako je bar jedno od spojenih preduzeća registrovano na teritoriji Srbije.

Učesnik na tržištu koji stekne kontrolu mora Komisiji da podnese zahtev za odobrenje u roku od 7 dana od datuma potpisivanja ugovora o koncentraciji (npr. ugovora o kupoprodaji akcija), objavljivanja javne ponude za preuzimanje ili sticanja kontrolnog paketa akcija.

(2) Zabranjeni ugovori:

Zakon o zaštiti konkurencije precizira određene vrste ugovora kojima se narušava konkurencija koji se smatraju ništavim. To je slučaj sa ugovorima koji: (a) neposredno ili posredno određuju kupovnu odnosno prodajnu cenu ili druge uslove trgovanja; (b) ograničavaju ili kontrolišu proizvodnju, tržište, tehnički razvoj ili investicije; (c) dele tržište ili izvore snabdevanja; (d) primenjuju različite uslove na istovetne transakcije sa drugim subjektima, čime ih dovode u nepovoljan položaj u pogledu konkurentnosti; i/ili (e) zaključivanje ugovora uslovljavaju prihvatanjem dodatnih obaveza, koje po svojoj prirodi i komercijalnoj upotrebi nemaju nikakve veze sa predmetom ugovora.

Takvi zabranjeni ugovori mogu biti «horizontalni» ili «vertikalni»: (a) «horizontalni» su ugovori između postojećih i potencijalnih subjekata koji posluju na istom nivou proizvodnje i ponude, (b) «vertikalni» su oni između postojećih i/ili potencijalnih subjekata koji ne posluju na istom nivou proizvodnje i ponude.

Ugovorne strane su obavezne da Komisiji podnesu zahtev u roku od 15 dana od dana potpisivanja nekog ugovora koji bi se mogao izuzeti od zabrane.

(3) Zloupotreba dominantnog položaja na tržištu:

Zabranjena je zloupotreba dominantnog položaja na tržištu, a dominantan položaj na tržištu postoji u sledećim slučajevima: (a) ako je učešće nekog preduzeća na tržištu veće od 40% «relevantnog» tržišta; ili (b) ako je zajedničko učešće dva ili više preduzeća na tržištu veće od 50% relevantnog tržišta.

Pod «zloupotrebom dominantnog položaja na tržištu» podrazumevaju se činjenja koja ograničavaju, narušavaju ili predupređuju konkurenciju, kao što su: (i) neposredno ili posredno nametanje neumerenih kupovnih ili prodajnih cena ili drugih neumerenih uslova; (ii) ograničavanje proizvodnje, tržišta ili tehničkog razvoja, čime se nanosi šteta potrošačima; (iii) primena različitih uslova na istovetne transakcije sa ostalim poslovnim partnerima, čime se oni dovode u nepovoljan položaj na tržištu u pogledu konkurentnosti; i/ili (iv) uslovljavanje sklapanje ugovora pristankom drugih ugovornih strana da prihvate dopunske obaveze koje (po svojoj prirodi i trgovačkim uzansama) nemaju nikakve veze sa predmetom takvih ugovora.

Posledice nepodnošenja zahteva / informisanja Komisije

Preduzeću se može izreći novčana kazna čija se visina kreće od 1% do 3% njegovog ukupnog prihoda u prethodnoj poslovnoj godini, u slučaju da: (a) ne obavesti Komisiju o nekom ugovoru koji može biti izuzet od zabrane (napomena: ako bi se radilo o stvarno «zabranjenom ugovoru», isti bi bio ništavan, ugovornim stranama bi bila zaprećena novčana kazna u visini od 1% do 10% ukupnog godišnjeg prihoda); ili (b) ne postupi u skladu sa zahtevom Komisije za informacije ili pruži netačne, nepotpune ili lažne informacije. Takođe može biti kažnjeno i odgovorno lice u pravnom licu koje je učinilo prekršaj. Prekršajni postupak može se pokrenuti u roku od 5 godina od datuma prekršaja, nakon čega nastupa zastarelost.

Poboljšanja

Komisija je uglavnom kooperativna i ispoljila je prilično visok nivo stručnosti pri obradi zahteva za odobrenje.

Nedavno je proradio službeni sajt Komisije i neka mišljenja koja je Komisija izdala su već pristupačna na tom sajtu.

Preporuke Saveta

- «Blok izuzeća» još nisu uvedena radi izuzimanja izvesnih kategorija ugovora od obaveze podnošenja zahteva za odobrenje;
- Limiti obaveznog izveštavanja moraju biti veći i trebalo bi da se odnose isključivo na tržište Srbije;
- Potrebno je da se unapredi sajt Komisije radi obezbeđivanja službene banke podataka za kriterijume definisanja relevantnog tržišta proizvoda i relevantnog geografskog tržišta.

Poglavlje 5

INTELEKTUALNA SVOJINA

Stanje

Kada je prestala da postoji Državna zajednica Srbija i Crna Gora u maju 2006. godine, svi propisi iz oblasti intelektualne svojine preneti su na Republiku Srbiju. Ta promena nije uticala na pravnu zaštitu intelektualne svojine. Institucija koja je nadležna za intelektualnu svojinu jeste Agencija za intelektualnu svojinu sa sedištem u Beogradu.

Regulisana su i zaštićena sledeća prava intelektualne svojine: patent, dizajn (uzorci i modeli ranije), zaštitni žigovi, oznake geografskog porekla, topografije integrisanih kola i autorska i srodna prava. Sva ova prava zaštićena su posebnim zakonima usvojenim 2004. godine, izuzev Zakona o oznakama geografskog porekla, koji je usvojen 2006. godine. Zakon o zaštiti biljnih vrsta i Zakon o neotkrivenim podacima nalaze se u skupštinskoj proceduri.

Poboljšanja

U junu 2006. godine, usvojen je Zakon o posebnim ovlašćenjima za efikasnu zaštitu prava intelektualne svojine. Suština tog zakona je u prihvatanju sadržaja klauzula TRIPS-a (skraćenica na engleskom jeziku za Trgovinske aspekte prava intelektualne svojine) i Direktive EU o donošenju administrativno-pravnih mera koje obezbeđuju efikasno sprovođenje novih, viših standarda zaštite prava intelektualne svojine.

Budući da sprovođenje propisa o intelektualnoj svojini ima krivično-pravni aspekt, veliki značaj se pridaje zaštiti koju obezbeđuje Krivični zakonik, koji je stupio na snagu 1. januara 2006. godine. Krivični zakonik sada sadrži posebno poglavlje (odeljak) koje se odnosi na kršenje prava intelektualne svojine.

Izvršena su još neka značajna poboljšanja. Pravna i fizička lica (strana i domaća) uživaju tri vrste pravne zaštite koje su u skladu sa zakonima EU: građansko-pravna zaštita pred trgovinskim sudovima ili sudovima opšte nadležnosti; administrativno-pravna zaštita preko inspekcijских, carinskih i drugih organa; i krivično-pravna zaštita pred odgovarajućim organima.

Kvalitet sudske zaštite poboljšan je uspostavljanjem posebnih odeljenja u okružnim sudovima, koja su specijalizovana za slučajeve intelektualnog vlasništva i imaju odgovarajuće iskustvo u tom pogledu.

U pogledu prava intelektualne svojine, strani investitori su sada u neuporedivo boljem položaju nego pre nekoliko godina.

Preostali problemi

- Potrebno je da se što pre usvoje zakoni o zaštiti biljnih vrsta i neotkrivenim podacima da bi se zaokružilo zakonodavstvo koje reguliše oblast intelektualne svojine.

Preporuke Saveta

- Efikasno i brzo sprovođenje Zakona o posebnim ovlašćenjima za efikasnu zaštitu prava intelektualne svojine trebalo bi obezbediti putem reorganizacije postojeće inspeksijske službe i uspostavljanja novih po potrebi;
- Carinske službe bi trebalo pripremiti za izvršavanje novih zadataka koji su zakonom predviđeni. Potrebno je da se uspostavi visok nivo komunikacija između državnih organa i organa inspeksijskog nadzora;
- Potrebno je preduzimanje mera za prenošenje jasnih poruka i promenu mišljenja javnosti, tako da ljudi shvate da piraterija i falsifikovanje u oblasti intelektualnog vlasništva nisu samo neprihvatljivi, već su i nedopustivi. Treba ojačati ovakve stavove putem aktivnog gonjenja i kažnjavanja prekršilaca.

Poglavlje 6

ZAKON O RADU

Stanje

Važeći zakon je usvojen u martu i izmenjen i dopunjen u julu 2005. godine. Zakon je bio predmet oštih kritika kako poslodavaca tako i zaposlenih. U toku 2007. godine mogu se očekivati nove izmene i dopune. Imajući u vidu da se ovaj zakon smatra izuzetno važnim i vitalno značajnim za privlačenje i stalan priliv stranih investicija, Savet stranih investitora ima izvestan broj sugestija o tome kako da se stanje poboljša.

Poboljšanja

U rešavanju problema nezaposlenosti, pored Zakona o radu, Srbija je počela da primenjuje Nacionalnu strategiju zapošljavanja za period od 2005-2010. godine, zajedno sa Nacionalnim planom za delovanje u oblasti zapošljavanja za period 2006-2008. godine. Cilj je da se smanji nezaposlenost i podstakne otvaranje novih radnih mesta.

Preostali problemi

- Novi Zakon o radu nepotrebno uvodi obavezu poslodavca da poštuje otkazni rok od pet radnih dana prilikom raskida ugovora o zasnivanju radnog odnosa za vreme probnog perioda;
- Privremeno zapošljavanje stranaca, ograničeno na godinu dana, pokazalo se posebno problematičnim jer se u praksi pokazalo da je taj period nedovoljan;
- Prema novom zakonu, obračunavanje zarade je složenije nego što je bilo ranije. Zakon o radu nepotrebno utvrđuje dva nivoa zarade, kao bonus (član 105, tačka 1) i kao rezultate na poslu (član 107, tačka 2) – bonusi po svojoj prirodi predstavljaju nagradu za ostvarene radne rezultate;
- Zakon nepotrebno opterećuje poslodavca obavezom da isplaćuje posebne beneficije zaposlenom kao naknadu za troškove ishrane, naknadu za godišnji odmor i za radno iskustvo. Ovaj oblik nagrade ili posebnih beneficija nema nikakve veze sa rezultatima rada zaposlenog. To bi moglo imati suprotan efekat, pri čemu poslodavac može manipulirati drugim komponentama zarade, naročito onom osnovnom koja se može smanjiti na minimum, posebno zbog toga što zakon obavezuje poslodavca da ova plaćanja vrši počev od 1. januara 2006. godine, ali ne utvrđuje uslove odnosno minimalne iznose. Nadalje, posebno evidentiranje tih kategorija plaćanja, kao i platni spiskovi, dodatno usložnjavaju proceduru;
- Prema važećim odredbama Zakona o radu, potraživanje poslodavca prema zaposlenom može se odbiti od zarade tek nakon dobijanja sudske odluke, u slučajevima koji su predviđeni Zakonom ili uz saglasnost zaposlenog. To onemogućava poslodavcu da ostvari manja potraživanja bez prethodnog dobijanja saglasnosti zaposlenog kako bi se izbeglo pokretanje nepotrebnog i skupog sudskog postupka;
- Postupak raskida ugovora o radnom odnosu je komplikovaniji u novom Zakonu o radu nego u prethodnom. Poslodavac je obavezan da pismeno upozori zaposlenog o razlozima za raskid ugovora o radnom odnosu i da predvidi rok od najmanje pet radnih dana (računajući od datuma kada je dato upozorenje) u kojem zaposleni može da odgovori na pismeno upozorenje;
- Zaposleno lice čiji je ugovor o radnom odnosu raskinut zbog nezadovoljavajućih rezultata rada i/ili nedostatka neophodnog znanja/sposobnosti ima pravo da ostane u radnom odnosu u roku od

najmanje 30 dana do najviše 3 meseca (dalje u tekstu: otkazni rok), u zavisnosti od ukupnog broja godina osiguranja;

- Od poslodavca se traži da omogući zaposlenom da koristi prvi deo godišnjeg odmora u vremenskom trajanju od najmanje tri radne nedelje;
- Poslodavac je obavezan da donese odluku koja se odnosi na odluku o godišnjem odmoru najmanje 15 dana pre datuma početka traženog godišnjeg odmora.

Preporuke Saveta

- Verujemo da su neophodna dodatna smanjenja troškova rada kako bi se podstakla stopa zapošljavanja i snizili troškovi tzv. "tezgarenja". To se može postići bilo daljim smanjenjima stope poreza na dohodak i iznosa dohotka oslobođenog poreza, bilo smanjenjem doprinosa za socijalno osiguranje;
- Zakon o radu bi trebalo izmeniti i dopuniti da omogući osnivanje privremenih agencija za zapošljavanje nad kojima bi nadzor vršilo Ministarstvo rada. Agencije bi imale posredničku ulogu u iznalaženju mogućnosti zapošljavanja kod tzv. korisnika usluga (naročito usluga obezbeđenja, čuvanja dece, održavanja čistoće);
- Produžiti period važenja privremene dozvole za rad na 3 godine. Promenama u oblasti zapošljavanja stranih državljana treba da se stvori pozitivno okruženje za strana investiciona ulaganja. Neophodno je obezbediti najveću moguću slobodu delovanja za strane državljane koji ulažu kapital u lokalnu privredu;
- Postupak izdavanja radnih dozvola mora se ubrzati;
- U osnovi, razlika između bonusa i postignutih radnih rezultata ne postoji; stoga se predlaže da se Zakon izmeni i dopuni u tom smislu i da se obračunavanje zarade uprosti;
- Predlažemo da se gore pomenute nadoknade (u odeljku Preostala pitanja) tretiraju više kao diskrecione mogućnosti za poslodavce nego kao čvrste obaveze;
- Predlažemo da se relevantni član, u pogledu potraživanja poslodavca prema zaposlenima, izmeni i dopuni tako da glasi:

potraživanje poslodavca prema zaposlenom moglo bi se odbiti od zarade samo na osnovu sudske odluke, u slučajevima koji su predviđeni zakonom, ili **opštim aktom poslodavca**, ili uz saglasnost zaposlenog;

- S obzirom na prirodu probnog perioda, naročito u slučajevima gde probni period traje kraće vreme, predlažemo da se otkazni rok za vreme probnog perioda skрати na 24 časa;
- Predlažemo da se postupak za raskid ugovora pojednostavi i da se ukine obaveza poslodavca da predvidi 5 radnih dana za zaposlenog da odgovori na pismeno upozorenje poslodavca. Otkazni rok ne bi trebalo da bude duži od 15 dana;
- Izmeniti i dopuniti zakon kako bi se predvidelo da korišćenje neiskorišćenog godišnjeg odmora bude zajednički dogovoreno između poslodavca i zaposlenog;
- Izmeniti i dopuniti zakon tako da se smanji rok za donošenje odluke o godišnjem odmoru na 5 dana pre početka godišnjeg odmora. U dinamičnim radnim okruženjima koja se brzo menjaju, kao što su strane investicione kompanije, godišnji odmor se često dogovara u veoma kratkom roku, naročito kad je reč o menadžmentu.

Poglavlje 7

PREDLOG ZAKONA O STRANIM ULAGANJIMA

Stanje

Vlada je usvojila novi Predlog Zakona o stranim ulaganjima u jesen 2006. godine s ciljem da se zameni trenutno važeći Zakon o stranim ulaganjima.

Zbog raspuštanja Skupštine i održavanja novih izbora u međuvremenu, Skupština nije razmatrala Predlog Zakona. Ova situacija pruža još jednu mogućnost da Savet stranih investitora predloži dodatne izmene i dopune Predloga Zakona na čekanju i na taj način pomogne zemlji da privuče više stranih investicija. S obzirom da strane investicije, po definiciji, predstavljaju primarni interes Saveta, u ovom odeljku su izložene detaljnije primedbe i sugestije nego što je to slučaj u drugim odeljcima Bele knjige.

Poboljšanja

- Članovi 1-17 Zakona o stranim ulaganjima (u daljem tekstu: "ZSU") prate opšti model zakona o investicijama i stoga su u osnovi prihvatljive, uz određene korekcije koje će biti navedene u daljem tekstu;
- Član 18 o zaštiti životne sredine predstavlja novu stavku koja se preporučuje kao sastavni deo zakona o stranim investicijama, što je pozitivno. Ovaj član jednostavno ponavlja stari princip da je strani ulagač dužan da postupa u skladu sa propisima koji regulišu zaštitu životne sredine u Srbiji;
- Generalno, pojam „jedinstvenog javnog šaltera“ („one-stop-shop“) može predstavljati poboljšanje u odnosu na postojeću situaciju, ali opet uz izvesna upozorenja.

Preostali problemi

- Definicija „strani investitor“ bi trebalo da se proširi tako da uključuje bilo koju vrstu pravnog lica, fizičkih lica, zajednička ulaganja, poslovne organizacije, itd. Prema tome, spisak koji je dat u okviru ove definicije, treba da bude ilustrativan, a ne isključiv. Isto važi i za definiciju „strano ulaganje“ koja treba da obuhvati višestruke načine na koje investitor ulazi na strana tržišta, kao i vrste sredstava koja se mogu smatrati investicijom;
- Iako se smatra da uvođenje jedinstvenog javnog šaltera za kvalifikovano strano ulaganje predstavlja napredak, postavlja se sledeće pitanje: Zašto bi se ova institucija samo bavila stranim ulaganjem, a ne i srpskim (domaćim) ulaganjem?
- Budući da će jedinstveni javni šalter biti organizovan na opštinskom nivou (osim za velike strane investitore), može se dogoditi da se sama implementacija razlikuje od opštine do opštine, što za sobom povlači i donošenje različitih propisa u različitim opštinama.

Preporuke Saveta

- Odredbe koje regulišu rad jedinstvenog javnog šaltera mogu biti efikasnije formiranjem jedne kancelarije pri svakom poslovnom registru gde će fizički biti prisutni predstavnici svih organa koji su nadležni za izdavanje potrebnih dozvola, kako bi novoosnovana preduzeća mogla početi s radom. Uobičajeno je da se dozvole mogu dobiti na osnovu jednostavne izjave koju daje podnosilac, čime se

izbegava papirologija i štedi vreme. Tačnost izjava zatim verifikuju nadležni organi putem periodične kontrole;

- Definiciju stranog ulaganja (Članovi 2 i 3) treba bliže objasniti u pogledu sledećeg: (A) srpske holding kompanije (t.j., ulaganja u Srbiji koja vrši kompanija, što zatim postaje vlasništvo srpske kompanije); i, (B) Bilateralni sporazumi o ulaganju ("BIT") koje je zaključila Srbija, budući da u mnogim slučajevima ovakvi bilateralni sporazumi priznaju ulaganja kroz određeni broj tipova holding kompanija, uključujući zemlje sa kojima sporazumi postoje, kao i druge zemlje sa kojima bilateralni sporazumi o ulaganju nisu zaključeni. Treba jasno istaći da vezano za tačku (A), ZSU definiše pojam stranog akcionara (direktnog ili indirektnog) srpske holding kompanije i kome se ovim Zakonom garantuje zaštita. U pogledu tačke (B), treba jasno istaći da investitor može da se poziva ili na zaštitu po osnovu Bilateralnog sporazuma o ulaganju ili, eventualno, na ZSU;
- U članu 2, treba definisati termin „strani”. Prema Konvenciji ICSID, “državljanin druge države potpisnice Konvencije” označava: (i) fizičko lice koje ima državljanstvo druge države (koja je potpisnica Konvencije) – dvostruko državljanstvo države učesnice u sporu predstavlja osnov za odbijanje jurisdikcije ICSID Centra; i, (ii) pravno lice koje ima državljanstvo neke druge države potpisnice, a koja nije učesnica u sporu;
- U članu 3 (3), predlažemo da se formulacija “drugo imovinsko pravo (svojina, prava intelektualne svojine i drugo) u Republici Srbiji zameni sledećim tekstom: “pokretna i nepokretna imovina i bilo koja druga imovinska prava, kao što su hipoteke, založna prava ili jemstva, uključujući prava intelektualne svojine”;
- Pored toga, u smislu člana 3, predlažemo da se unese sledeće:

“(4) potraživanja u novcu ili bilo kakva obaveza po osnovu ugovora koja ima finansijsku vrednost; Promena oblika ulaganja ne utiče na prirodu ulaganja”;

- U Članu 4 treba navesti da se ova zaštita takođe odnosi na hartije od vrednosti (akcije, obveznice, drugi instrumenti) srpskih izdavalaca kojima se trguje na berzi, u svakom slučaju nezavisno od veličine udela;
- U Članu 6 treba eksplicitno navesti da se investitorima garantuje obezbeđenje interesa (zaloge, hipoteke, itd.);
- Član 7 se ograničava samo na ulaganja u privredna društva, dok su Član 3 i naredni član širi;
- Član 9 treba da sadrži odredbe koje regulišu tretman mogućih (budućih) zahteva za povraćaj imovine koju je kupio strani investitor;
- Predlažemo da se Član 17 dopuni tekstom kojim se daju dodatne olakšice kao što su carinska oslobođanja, poreske olakšice, subvencionirani krediti, itd, za ulaganja koja: (A) nisu obuhvaćena važećim zakonima o zaštiti životne sredine; ili (B) doprinose uklanjanju i čišćenju već zagađenih područja. Ovo bi takođe predstavljalo dobru priliku da se podstakne i stimuliše ulaganje u postojeće industrijske komplekse (“brown-field” investicije), čime se pomaže Vladi Srbije da izbegne preuzimanje nepredviđene odgovornosti za zaštitu životne sredine;
- Za Član 17 predlažemo sledeću formulaciju:

“(1) U smislu ovog Zakona, investicioni spor predstavlja spor između investitora, kako je definisano u skladu sa ovim Zakonom, i države Srbije, njenih organa, predstavnika i slično, koji je nastao ili se odnosi na (a) ulaganje, kako je Zakonom definisano; ili (b) navodno kršenje bilo kog prava prenetog ili stečenog po osnovu ovog Zakona ili po osnovu važećih zakonskih propisa Srbije, u vezi ulaganja ili investitora.

(2) U slučaju investicionog spora, strane u sporu će nastojati da reše spor putem konsultacija ili pregovora. Ukoliko investicioni spor ne može da se reši mirnim putem, strane mogu da se opredele da spor podnesu na rešavanje:

(a) sudovima ili administrativnim sudovima ili telima; ili

(b) Međunarodnom centru za rešavanje investicionih sporova (u daljem tekstu: “Centar”) koji je osnovan Konvencijom o rešavanju investicionih sporova između država i državljana drugih država u Vašingtonu (u daljem tekstu: “ICSID Konvencija”), pod uslovom da je država investitora potpisnica ICSID Konvencije; ili

(c) pomoćnoj instituciji Centra, ukoliko Centar nije na raspolaganju; ili

(d) ad-hoc arbitraži u skladu sa Pravilima arbitraže Komisije Ujedinjenih nacija za međunarodno trgovačko pravo ("UNCITRAL"); ili

(e) bilo kojoj drugoj arbitražnoj instituciji, ili u skladu sa bilo kojim drugim arbitražnim pravilima, kako se strane dogovore ili kako je predviđeno sporazumima ili međunarodnim ugovorima.

(3) Strane u investicionom sporu prihvataju da ispune uslov za:

(a) "pismenu saglasnost" za svrhe ICSID Konvencije i Pravila pomoćne institucije;

(b) "ugovor u pismenoj formi" za svrhe Konvencije Ujedinjenih nacija o priznavanju i sprovođenju odluka međunarodne arbitraže, Njujork 1958. godine

(4) Svaka arbitražna odluka doneta u skladu sa Članom 17 ovog Zakona je konačna i obavezujuća za strane učesnice u investicionom sporu";

- Član 20

Shodno ovom članu, strani investitor može sticati svojinu na nepokretnostima, u skladu sa zakonom koji uređuje svojinskoopravne odnose. Imajući u vidu ono što propisuje referentni zakon (Član 82b Zakona o osnovnim svojinskoopravnim odnosima), sticanje nekretnina od strane stranih državljana uslovljeno je postojanjem reciprociteta, pri čemu strani investitor mora da dokaže da između njegove zemlje i Srbije postoji reciprocitet. Iz našeg iskustva, dokazivanje postojanja reciprociteta je veoma složena procedura kod nadležnih institucija u Srbiji.

Poglavlje 8

ZAKON O DEVIZNOM POSLOVANJU

Stanje

Novi Zakon je stupio na snagu 26. jula 2006. godine. Postoji očigledna namera da se ovaj zakon uskladi sa Zakonom o bankama, Zakonom o hartijama od vrednosti i drugim finansijskim instrumentima, kao i sa Zakonom o spoljnotrgovinskom poslovanju.

Trenutno važeći propisi dozvoljavaju duži period naplate sredstava po osnovu izvoza do 180 dana (prethodno 90 dana). Rezidenti – pravna lica mogu da trguju (kupuju i prodaju) potraživanjima ili dugovanjima, koja su nastala po spoljnotrgovinskim poslovima drugih rezidenata – pravnih lica. Pored toga, vezano za kapitalne poslove, rezidentima je dozvoljeno da investiraju u nekretnine izvan Srbije, dok nerezidenti imaju pravo da ulažu u nekretnine u Srbiji pod određenim uslovima. Rezidenti (i fizička i pravna lica) mogu kupovati vlasničke hartije od vrednosti u inostranstvu, koje se ne smatraju "direktnom investicijom," ukoliko su izdavaoci hartija od vrednosti države članice OECD i međunarodne finansijske organizacije. Narodna banka Srbije zadržava pravo da propisuje uslove i odredbe pod kojima se dozvoljavaju ovakve investicije.

Nerezidenti imaju pravo na dinarske pozajmice, pod uslovima i odredbama koje će NBS definisati posebnim podzakonskim aktom (čije se objavljivanje tek očekuje).

Transferi nerezidenata u inostranstvo takođe su regulisani tako da se dozvoljava vraćanje sredstava nakon izmirenja poreskih obaveza prema Republici Srbiji (potvrdu o izmirenju poreza izdaje Poreska uprava).

Poboljšanja

- Prisutna je liberalizacija deviznih i kapitalnih poslova u Srbiji;
- Uvođenje finansijskih derivata na tržištu Srbije.

Preostali problemi

Nepostojanje svih potrebnih podzakonskih akata koje treba da izda Narodna banka Srbije, usled čega su određene dimenzije novog Zakona o deviznom poslovanju praktično neprimenljive. Upravo zato je neophodno donošenje svih takvih podzakonskih akata kojima će se jasno i dosledno definisati pravila.

Preporuke Saveta

Buduća podzakonska akta treba da budu koncizna i da podrazumevaju minimalne administrativne uslove i dokumentaciju, naročito u pogledu kretanja kapitala. Po mišljenju Saveta stranih investitora, liberalan stav će omogućiti veći protok kapitala i umeren profil rizika lokalnih investitora, ali istovremeno i pokrenuti priliv kapitala u investicione svrhe u Srbiji.

Poglavlje 9

POREZI

I. DIREKTNI POREZI

A. Oporezivanje privrednih društava

Stanje

Oporezivanje privrednih društava regulisano je Zakonom o porezu na dobit preduzeća (*Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 25/2001, 80/2002, 43/2003 i 84/2004). Zakon je dopunjen izvesnim brojem podzakonskih akata koji detaljno regulišu sprovođenje zakonskih odredbi.

Poreski obveznici

Obveznici poreza na dobit su preduzeća, zadruge i druga pravna lica koja ostvaruju dobit prodajom proizvoda i usluga, bez obzira na svoj oblik organizovanja.

Obim poreske obaveze varira zavisno od toga da li je poreski obveznik rezident Srbije ili ne. U smislu Zakona o oporezivanju dobiti, rezident je pravno lice koje je osnovano po zakonima Srbije ili lice koje ima sedište stvarne uprave i kontrole na teritoriji Srbije. Rezidenti Srbije obavezni su da plaćaju porez na dobit preduzeća na svoj ukupan prihod, a nerezidenti su obavezni da plaćaju porez samo na dobit ostvarenu poslovanjem svojih stalnih poslovnih jedinica na teritoriji Srbije.

Poreska stopa

Porez na dobit preduzeća plaća se po stopi od 10%.

Poreska osnovica

Oporezivi prihod utvrđuje se na osnovu dobiti poreskog obveznika koja je iskazana u njegovim finansijskim izveštajima koji se sastavljaju u skladu sa međunarodnim standardima (IFS) i koriguju prema odbitnim i neodbitnim stavkama, u skladu sa Zakonom.

Troškovi se po pravilu odbijaju ukoliko ispunjavaju opšte uslove za odbijanje predviđene Zakonom: da je poreski obveznik stvarno napravio troškove, da su troškovi napravljeni u svrhe poslovanja i da ih obveznik propisno dokumentuje. Ostala ograničenja u pogledu odbijanja troškova mogu se podeliti u dve glavne grupe:

a) Troškovi koji se ne odbijaju:

- prilozi političkim organizacijama;
- zatezne kamate zbog neblagovremenog namirivanja poreskih obaveza;
- novčane kazne i penali;
- pokloni povezanim licima;
- deo dobiti koji se isplaćuje zaposlenima i ostalim licima;
- obračunata i neisplaćena otpremnina penzionisanim radnicima i ostala plaćanja radnicima u vezi prestanka radnog odnosa;
- rezervisanja za potraživanja priznaju se samo u slučaju onih sa čijim se namirenjem kasni najmanje 60 dana;
- otpis potraživanja se priznaje samo ako poreski obveznik nije uspeo da naplati svoja potraživanja sudskim postupkom;

- dugoročna rezervisanja priznaju se samo ako se urade za upotrebu prirodnih bogatstava, za garancije, depozite i druge hartije od vrednosti;
- gubici po osnovu umanjenja vrednosti;
- troškovi zaliha se priznaju u iznosu obračunatom metodom prosečne cene ili metodom FIFO.

b) Troškovi koji se delimično odbijaju:

- troškovi koji su napravljeni u kulturne, prosvetne, naučne, humanitarne, verske, ekološke i sportske svrhe, do 3,5% ukupnog prihoda poreskog obveznika;
- troškovi napravljeni u kulturne svrhe, do 1,5% ukupnog prihoda poreskog obveznika;
- članarine, do 0,1% ukupnog prihoda poreskog obveznika;
- troškovi ekonomske propagande, promocija i reprezentacije, do 3% ukupnog prihoda poreskog obveznika.

Poreska amortizacija

Poreska amortizacija se primenjuje na sredstva čiji je vek upotrebe duži od jedne godine i čija je nabavna cena bila veća od jedne prosečne bruto zarade u Srbiji u vreme nabavke. Stopa amortizacije zavisi od amortizacione grupe u koju je sredstvo svrstano, i ona se kreće od 2,5% do 30%. Sredstva koja su svrstana u 1. grupu amortizuju se pojedinačno po proporcionalnoj metodi. Sva ostala sredstva se amortizuju po opadajućoj metodi, koja se primenjuje na ukupnu vrednost sredstava u datoj grupi.

Transferne cene

Poreski obveznici su obavezni da u svojim poreskim prijavama iskažu svoje troškove i prihode nastale u vezi transakcija sa povezanim licima. Oni su obavezni da preciziraju vrednost svojih transakcija sa povezanim licima po transfernim cenama i cenama «van dohvata ruke» i da koriguju svoj oporezivi prihod za iznos razlike. U cilju utvrđivanja cena «van dohvata ruke», poreski obveznici bi trebalo da primenjuju metod uporedivih cena koje se slobodno formiraju ili, ako se isti ne može primeniti, metod preprodajne cene ili metod trošak plus.

Utanjena kapitalizacija

Kamata obračunata na zajmove između povezanih lica priznaje se kao poreski odbitak samo do iznosa koji ne premašuje četverostruku vrednost registrovanog kapitala poreskog obveznika pomnoženu sa 110% kamatne stope centralne banke zemlje u čijoj je valuti zajam ugovoren, koja je važila na dan 31. decembra. Preostali iznos kamate koji se ne može odbiti u datoj godini može se preneti u narednu godinu, pod istim ograničavajućim uslovima.

Prenos gubitaka

Gubici nastali u jednoj godini mogu se prenositi u narednu godinu i odbijati od oporezivog prihoda u narednih deset godina.

Poreska konsolidacija

Poreska konsolidacija je dopuštena pod uslovom da su svi članovi konsolidovane grupe rezidenti Srbije i da jedan član grupe kontroliše, neposredno ili posredno, najmanje 75% akcija ostalih kompanija članica. Članovi konsolidovane grupe obavezni su da porez plaćaju srazmerno učešću svoje oporezive dobiti u ukupnoj dobiti grupe. Kada se neka grupa opredeli za poresku konsolidaciju, ista se mora primenjivati najmanje 5 godina.

Kapitalni dobici

Kapitalni dobici ostvareni prodajom nepokretnosti, autorskih prava, akcija i ostalih hartija od vrednosti posebno se oporezuju po stopi od 10%. Kapitalni dobici mogu se prebijati sa kapitalnim gubicima. Kapitalni gubici koji nisu iskorišćeni u jednoj fiskalnoj godini, mogu se preneti i prebiti sa poreskim gubicima u narednim godinama, ali ne duže od deset godina.

Porez po odbitku

Na dividende, kamate, honorare, kapitalne dobitke i zakupninu za pokretne stvari i nekretnine koje rezidentni poreski obveznik isplati nerezidentu u inostranstvu, plaća se porez po odbitku po stopi od 20%. Stopa poreza po odbitku može biti i niža ako se plaćanja vrše prema nekoj zemlji sa kojom Srbija ima sporazum o izbegavanju dvostrukog oporezivanja.

Poreski podsticaji

Zakon predviđa veći broj podsticajnih mera radi privlačenja novih ulaganja, razvoja novih tehnologija, podsticanja zapošljavanja i razvoja nerazvijenih regiona Srbije, i to:

a) Poreski kredit za ulaganje u osnovna sredstva

Poreski obveznici koji pribave nova sredstva radi obavljanja svoje registrovane delatnosti imaju pravo na poreski kredit u visini od 20% vrednosti ulaganja, s tim da to ne bude više od 50% ukupnog poreza plativog u godini ulaganja. Neiskorišćeni iznos poreskog kredita u tekućoj godini može se prenositi u narednih deset godina.

Uz to, poreski obveznici koji u bilo kom datom periodu ulože više od 600 miliona dinara u svoja osnovna sredstva (uključujući ulaganja u osnovna sredstva izvršena od strane akcionara poreskih obveznika) i zaposle više od 100 radnika, oslobađaju se plaćanja poreza tokom 10 godina, srazmerno vrednosti ulaganja.

b) Poreski kredit za zapošljavanje novih radnika

Poreski obveznici koji prime u radni odnos radnike na neodređeno vreme imaju pravo na poreski kredit u visini od 100% bruto godišnjih zarada novih radnika. Poreski kredit se ne može prenositi i može se koristiti samo u godini u kojoj je poreski obveznik primio nove radnike u radni odnos.

c) Poreski kredit za ulaganje u nerazvijenim regionima

Poreski obveznik koji uspostavi svoju poslovnu jedinicu u nekom nerazvijenom regionu Srbije ima pravo na oslobođenje od poreza srazmerno učešću dobiti ostvarene u nerazvijenom regionu u ukupnoj dobiti poreskog obveznika. Uz to, poreski obveznik koji posluje u regionima koji imaju status regiona od posebnog interesa za Republiku Srbiju nema obavezu plaćanja poreza tokom pet godina, pod uslovom da je u osnovna sredstva uloženo najmanje 6 miliona dinara, od kojih se najmanje 80% koristi u oblasti od posebnog interesa i da je u radni odnos primljeno najmanje pet radnika sa prebivalištem u regionu od posebnog interesa.

d) Ubrzana amortizacija

Zakon dopušta ubrzanu amortizaciju sredstava koja se koriste u svrhe zaštite životne sredine, naučnog istraživanja, obrazovanja i stručnog usavršavanja radnika. Takva sredstva mogu se amortizovati po stopama koje su i do 25% više od onih koje je Zakon odredio za ostala sredstva.

Izbegavanje dvostrukog oporezivanja

Dividende koje rezidenti isplate rezidentnim poreskim obveznicima ne ulaze u njihov oporezivi prihod. Za prihod koji rezidentni poreski obveznici ostvare u inostranstvu, Zakon predviđa poreski kredit u visini iznosa poreza plaćenog u inostranstvu, s tim da to ne bude više od iznosa poreza koji bi bio plativ na taj prihod u skladu sa zakonima Srbije.

Obračun i plaćanje poreza

Poreski obveznici Srbije obavezni su da svoje poreske prijave podnesu Poreskoj upravi Srbije do 10. marta tekuće godine za prethodnu godinu. Akontacija poreza na dobit preduzeća plaća se mesečno, do 15. dana tekućeg meseca za prethodni mesec. Mesečnu akontaciju određuje Poreska uprava na osnovu oporezivog prihoda u prethodnoj godini, s tim što se konačni obračun vrši na kraju godine.

Poboljšanja

U oktobru 2006. godine, Vlada Srbije usvojila je Predlog Zakona o izmenama i dopunama Zakona o porezu na dobit preduzeća, koji tretira većinu problema koji postoje u sadašnjem tekstu Zakona. U trenutku pisanja ovog izveštaja, Predlog je još uvek bio u skupštinskoj proceduri.

Preostali problemi

- Odredbe koje se odnose na oporezivanje stalnih poslovnih jedinica su malobrojne i nejasne i ne govore dovoljno o pojmu stalne poslovne jedinice i načinu utvrđivanja oporezive dobiti;
- Odredbe o transfernim cenama su uopštene i one se retko primenjuju u praksi. Nedostatak zakonskih smernica i pouzdanog iskustva u ovoj oblasti uslovio je veliku neizvesnost u pogledu načina na koji bi poreski obveznici trebalo da vrše svoje transakcije sa povezanim licima;

- Izvesna ograničenja u vezi odbijanja troškova su nedosledna i neopravdana, posebno u pogledu odbijanja troškova ekonomske propagande, dugoročnih rezervisanja i otpremnina;
- Obaveza rezidentnih poreskih obveznika da plaćaju porez po odbitku na kapitalne dobitke koje ostvare nerezidentna lica stvorila je prilične poteškoće u praksi, posebno u vezi utvrđivanja nabavne vrednosti sredstava;
- Ni ovaj Zakon, niti ostali zakonski propisi ne daju jasnu definiciju nerazvijenih regiona u kojima se poreski podsticaji mogu primeniti.

Preporuke Saveta

- Na Predlogu izmena i dopuna Zakona trebalo bi i dalje raditi, kako bi se regulisala preostala pitanja na bazi inputa iz poslovnih krugova i njihovih predstavničkih asocijacija, kao što su Savet stranih investitora i ostale srodne organizacije;
- U vezi glavnih pitanja, kao što su ona koja se odnose na oporezivanje ogranaka i ostalih oblika stalnih poslovnih jedinica i transferne cene, posebna podzakonska akta trebalo bi da doprinesu sveobuhvatnom i doslednom regulisanju ovih oblasti oporezivanja dobiti preduzeća.

B. Oporezivanje fizičkih lica

Stanje

Oporezivanje fizičkih lica reguliše Zakon o porezu na dohodak građana, koji je usvojen 2001. godine i poslednji put je izmenjen i dopunjen 2006. godine.

Poreski obveznici

Obim oporezivosti fizičkog lica zavisi od toga da li je ono rezident Srbije ili nije: rezidenti Srbije plaćaju porez na svoje prihode ostvarene širom sveta, a nerezidenti su obavezni da plaćaju porez samo na svoje prihode koji su ostvareni na teritoriji Srbije. U smislu definisanja obveznika poreza na dohodak, rezident je fizičko lice:

- a) koje je boravilo na teritoriji Srbije duže od 183 dana u periodu od 12 meseci koji je počeo i završio se u odnosnoj fiskalnoj godini, ili
- b) koje na teritoriji Srbije ima prebivalište ili centar poslovnih i životnih interesa.

Oporezivi prihod

Sistem oporezivanja prihoda građana u Srbiji pripada kategoriji tzv. «mešovitih sistema», koji predstavljaju kombinaciju elemenata cedularnog i sintetičkog sistema oporezivanja fizičkih lica: razne vrste prihoda se prvo oporezuju odvojeno po različitim poreskim stopama zavisno od vrste prihoda. Na kraju godine, iznos ukupnog prihoda poreskog obveznika koji je iznad praga predviđenog Zakonom o porezu na dohodak građana dodatno se oporezuje po progresivnoj poreskoj stopi.

Oporezivi prihodi obuhvataju zarade, prihode od kapitala (20%), honorare (20%), prihode od nekretnina (20%), prihode od poljoprivrede (14%) i sve ostale prihode koje poreski obveznici ostvare (20%). Poresku osnovicu predstavlja iznos bruto prihoda koji je umanjen za standardne odbitke, zavisno od vrste prihoda, ili za iznos stvarnih troškova nastalih u vezi prihoda i dokumentovanih od strane poreskog obveznika.

Porez na zarade

Zarade se oporezuju po stopi od 12%. Pod zaradom zaposlenog lica podrazumeva se plata koju prima od poslodavca, kao i sve druge naknade koje zaposleno lice primi od poslodavca na osnovu radnog odnosa. Poresku osnovicu predstavlja bruto zarada zaposlenog lica koja je umanjena za neoporezivi deo u iznosu od 5.000 dinara.

Porez na zarade plaća poslodavac po odbitku i on je odgovoran za njegov obračun i uplatu. Porez na zaradu plaća se i na zarade primljene od stranih poslodavaca iz inostranstva pod istim opštim uslovima, pri čemu je obveznik uplate dotično zaposleno lice – primalac zarade, koji je obavezan da obračuna i uplati porez.

Godišnji porez na prihod

Rezidenti Srbije čiji ukupan godišnji prihod premaši iznos od trostruke prosečne zarade u Srbiji obaveznici su da plate godišnji porez na prihod. U slučaju rezidentnih stranih državljana, taj prag je viši i predstavlja petostruki iznos prosečne godišnje zarade.

Poresku osnovicu predstavlja ukupan prihod poreskog obveznika koji je ostvaren tokom fiskalne godine, bez dividendi i nekih drugih vrsta prihoda predviđenih Zakonom, uz odbitak iznosa poreza i doprinosa za socijalno osiguranje koje je poreski obveznik platio tokom godine i standardni odbitak u iznosu od 40% prosečne godišnje zarade u Srbiji. Oporezivi prihod može se dodatno umanjiti standardnim odbitkom u iznosu od 15% od prosečne zarade za svakog izdržavanog člana domaćinstva poreskog obveznika. Poreski obveznici čiji su prihodi bili oporezovani u nekoj drugoj zemlji imaju pravo na poreski kredit u iznosu poreza plaćenog u inostranstvu, s tim što to ne može da bude više od iznosa poreza koji bi bio plativ na isti prihod po zakonima Srbije.

Poreska stopa je progresivna i zavisi od iznosa oporezivog prihoda:

- a) na prihod do šestostrukog iznosa prosečne godišnje zarade u Srbiji: 10%,
- b) na prihod preko šestostrukog iznosa prosečne godišnje zarade u Srbiji: 15%.

U slučaju rezidenata koji su strani državljanici, pragovi su viši, i to kako sledi:

- a) na prihod do osmostrukog iznosa prosečne godišnje zarade u Srbiji: 10%,
- b) na prihod preko osmostrukog iznosa prosečne godišnje zarade u Srbiji: 15%.

Poreski podsticaji

Kompanije koje u radni odnos prime lica ispod 30 godina starosti oslobođene su obaveze plaćanja poreza na njihove zarade, i to za period od tri godine u slučaju pripravnika i dve godine u slučaju ostalih radnih mesta. Kompanije koje prime u radni odnos lica sa invaliditetom oslobođene su obaveze plaćanja poreza na njihove zarade za period od tri godine. Kompanije koje prime u radni odnos lica starija od 45 godina oslobođena su plaćanja poreza na njihove zarade.

Poboljšanja

- Uvođenje neoporezivog iznosa od 5.000 dinara i smanjenje poreske stope sa 14% na 12% smanjiće poreske izdatke poslodavaca u Srbiji i zajedno sa podsticajima koji su određeni za izvesne kategorije zaposlenih, stimulišće zapošljavanje u Srbiji;
- Uvođenje progresivnog oporezivanja godišnjeg prihoda unosi veću pravičnost u oporezivanje fizičkih lica.

Preostali problemi

- Progresija uvedena najnovijim izmenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak građana jeste globalna, tj. viša poreska stopa od 15% i primenjuje se na ukupan prihod poreskog obveznika, a ne samo na prihod iznad praga za primenu poreske stope od 15%;
- Odredba o neoporezivosti dela zarade u iznosu od 5.000 dinara ne primenjuje se dosledno, jer iako je taj iznos isključen iz oporezivanja zarada, ona je uključena u osnovicu poreza na godišnji prihod;
- Viši pragovi za plaćanje poreza na godišnji prihod stranih državljana dovode do diskriminacije srpskih poreskih obveznika bez ikakvog opravdanja;
- Zbog izvesnih nedavno objavljenih stavova Ministarstva finansija, poreske obaveze stranih državljana na radu u Srbiji i dalje su kontroverzne u praksi.

Preporuke Saveta

- Trebalo bi preformulisati odredbe koje regulišu progresivno oporezivanje kako bi se eliminisala globalna progresija;
- Trebalo bi sistematski regulisati oporezivanje stranih fizičkih lica, kako bi se otklonile zabune uslovljene nedoslednom praksom Poreske uprave i Ministarstva finansija.

II. INDIREKTNO OPOREZIVANJE

1. Porez na dodatu vrednost

Stanje

Porez na dodatu vrednost (PDV) reguliše Zakon o porezu na dodatu vrednost koji je usvojen 2004. godine. Taj zakon je uglavnom usklađen sa 6. Direktivom EU o PDV i većina opštih načela PDV koji su u primeni širom EU, takođe se primenjuje u Srbiji.

Poreski obveznici

Poreski obveznik je svako lice koje samostalno obavlja neku poslovnu delatnost. Poreski obveznici čiji ukupan prihod u bilo kom 12-mesečnom periodu premaši 2.000.000 dinara, obavezni su da se evidentiraju kao obveznici PDV. Lica čiji je godišnji promet ispod 2.000.000 dinara, a iznad 1.000.000 dinara, mogu da se evidentiraju kao obveznici PDV, ali nije obavezno.

Oporezive transakcije

Oporeziva transakcija predstavlja isporuku dobara i usluga poreklom iz Srbije, uz naknadu, i uvoz dobara. Isporuka dobara predstavlja prenos prava raspolaganja materijalnim sredstvima u svojstvu vlasnika, a isporuka usluga predstavlja bilo koju transakciju koja ne sačinjava isporuku dobara.

Oporezivi iznos

Oporezivi iznos predstavlja sve što sačinjava neku naknadu koju je isporučilac dobio ili će dobiti od kupca, uključujući carinu, akcize i ostale javne dažbine, izuzev PDV.

Poreska stopa

Standardna poreska stopa je 18%. Niža poreska stopa, 8%, primenjuje se na izvesne kategorije prehrambenih proizvoda, pića, medicinsku opremu, farmaceutske proizvode, hotelski smeštaj, komunalije, dnevnu štampu i periodiku, i drugu robu i usluge predviđene Zakonom o PDV.

Poreski obveznici

Poreski obveznici su isporučioци dobara i usluga. Kada je isporučilac neko strano lice, poreski obveznik je poreski punomoćnik tog stranog isporučioца ili, u slučaju da strani isporučilac nije imenovao svog poreskog punomoćnika u Srbiji, primalac dobara i usluga (*«obrnuto terećenje»*).

Oporezive radnje

Oporeziva radnja se smatra nastalom i PDV se obračunava ili kada se dobra isporuče (usluga izvrši) ili kada se realizuje naplata, zavisno od prvonastalog slučaja.

Odbici

Evidentiranim obveznicima PDV dopušteno je da odbiju prethodni PDV pod sledećim uslovima:

- a) ako je PDV plaćen u odnosu na isporuku dobara i usluga koje su bile ili će biti korišćene u vezi oporezivih transakcija poreskog obveznika; i
- b) ako poreski obveznik poseduje fakturu koja je sačinjena u skladu sa formalnim uslovima fakturisanja predviđenim Zakonom o PDV, ili uvozni dokument u kome je preciziran iznos PDV koji uvoznik dužuje.

Oslobođenja od plaćanja poreza

Zakon o PDV predviđa dva seta oslobođenja od plaćanja PDV, i to: izuzeća sa pravom na odbitak prethodnog PDV uključujući, pored ostalog, izvoz dobara, prateće usluge prevoza, međunarodni prevoz, usluge vezane za poslovanje u slobodnim zonama, itd.. Drugu grupu oslobođenih transakcija predstavljaju oslobođenja bez prava na odbitak prethodnog PDV, uključujući finansijske i bankarske usluge, osiguranje, obrazovne usluge, zdravstvene usluge, itd.

Pored standardnih oslobođenja od PDV koja se praktikuju širom EU, Zakon o PDV Srbije predviđa neka specifična oslobođenja koja se odnose na projekte finansirane iz međunarodnih zajmova, međunarodnih donacija i humanitarne pomoći.

Prijavljivanje i plaćanje PDV

Poreski obveznici čiji je godišnji promet veći od 20.000.000 dinara obavezni su da PDV prijavljuju i plaćaju mesečno, i to do 10. dana tekućeg meseca za prethodni. Ostali poreski obveznici su obavezni da PDV prijavljuju tromesečno.

Povraćaj PDV

Višak prethodnog PDV koji preostaje po odbitku prethodnog PDV poreskog obveznika od stvarne poreske obaveze, može se koristiti kao poreski kredit i prebiti sa poreskom obavezom poreskog obveznika u narednim fiskalnim periodima. Alternativno, poreski obveznik može da podnese zahtev za povraćaj PDV. Poreska uprava je obavezna da izvrši povraćaj u roku od 45 dana od isteka roka za podnošenje poreske prijave (do 10. dana tekućeg meseca za prethodni).

Povraćaj PDV stranim poreskim obveznicima

Zakon o PDV predviđa mogućnost da se stranim poreskim obveznicima izvrši povraćaj PDV plaćenog u Srbiji, pod sledećim uslovima:

- a) da je strani poreski obveznik platio PDV,
- b) da se PDV može odbiti po opštima pravilima,
- c) da strani poreski obveznik nije bio umešan u isporuku dobara i/ili usluga u Srbiji u periodu za koji se povraćaj zahteva, i
- d) da postoji reciprocitet sa zemljom prebivališta podnosioca zahteva.

Poboljšanja

Tokom 2006. godine, Ministarstvo finansija donelo je nekoliko podzakonskih akata koji su razjasnili položaj ogranaka i precistili i proširili opseg izuzeća od PDV za međunarodno finansirane projekte.

Preostali problemi

- Pravila primene Zakona o PDV su rasuta u brojnim podzakonskim aktima umesto da budu sažeta u jednom aktu;
- Zbog nedostatka jasnih zakonskih smernica i nedoslednosti poreskih organa, mnoge odredbe Zakona o PDV još uvek su veoma osporavane u praksi;
- Oporezivanje transakcija u vezi sa nekretninama prilično je složeno i stvara velike probleme u praksi;
- Usled nedoslednosti odredbi Zakona o PDV, još uvek nije jasan položaj stranih lica u sistemu PDV koji postoji u Srbiji. Postavlja se pitanje definicije stalne poslovne jedinice stranog lica, sa aspekta PDV, položaj i obaveze u vezi PDV lica koja su strane kompanije izabrale za svoje poreske punomoćnike i evidentiranje stranih lica za PDV u Srbiji;
- Nisu jasni uslovi za povraćaj PDV stranim kompanijama, posebno u pogledu definicije isporuke roba i usluga, koja onemogućava povraćaje. Uz to, Poreska uprava još uvek nije objavila zvanični spisak zemalja sa kojim Srbija ima reciprocitet po pitanju povraćaja PDV.

Preporuke Saveta

- Poreska uprava trebalo bi da izda sveobuhvatna uputstva za primenu odredbi Zakona o PDV da bi se rešila razna pitanja koja stalno izazivaju probleme u praksi;
- Odredbe Zakona o PDV koje se odnose na položaj stranih lica u sistemu PDV u Srbiji trebalo bi preispitati i izmeniti i dopuniti, kako bi se razvio jedan koherentan sistem oporezivanja transakcija u koje su uključeni strani isporučioци;
- Trebalo bi detaljno regulisati uslove za povraćaj PDV stranim licima i što pre objaviti spisak zemalja sa kojima Srbija ima reciprocitet.

2. Carina

Stanje

Carine reguliše Carinski zakon iz 2003. godine i njegove najnovije izmene i dopune koje su usvojene u julu 2006. godine.

Carine

Carine su propisane Carinskom tarifom i one variraju zavisno od vrste robe. Klasifikacija roba koja je data u Carinskoj tarifi zasnovana je na Harmonizovanom briselskom sistemu. Stope koje su propisane Carinskom tarifom primenjuju se na robu koja potiče iz zemalja koje imaju status najpovlašćenije nacije. Za ostalu robu, stope propisane Carinskom tarifom uvećavaju se za 70%. Za robu pod povlašćenim režimom, t.j. za robu koja potiče iz zemalja s kojima Srbija ima sporazum o slobodnoj trgovini, carinske stope su niže od onih koje su propisane Carinskom tarifom, zavisno od uslova sporazuma.

Po pravilu, u utvrđivanju carinske vrednosti robe, carinska uprava koristi transakcionu vrednost robe, t.j. cenu plaćenu za robu uvećanu za iznos određenih troškova koje plaća kupac, kako je predviđeno Carinskim zakonom.

Pored carine, na uvoznju robu se plaćaju i druge dažbine, kao što su PDV, akcize i naknada za carinjenje.

Izuzeća od carine

Carinski zakon predviđa tri grupe izuzeća od carine:

- a) izuzeća koja se odnose na specifične kategorije robe, uključujući robu uvezenu kao doprinos u naturi, uvoz reklamnog materijala, uvoz eksponata za međunarodne sajmove, uvoz robe za potrebe zaštite i registracije prava intelektualne svojine i roba koja se prodaje u slobodnim carinskim prodavnicama na međunarodnim aerodromima;
- b) izuzeća koja se odnose na određene kategorije uvoznika, kao što su humanitarne, prosvetne, naučne i druge organizacije;
- c) diplomatska izuzeća za strane ambasade, međunarodne organizacije i njihovo osoblje;
- d) izuzeća za robu koju uvoze fizička lica, uključujući predmete za ličnu upotrebu, farmaceutske proizvode, lični prtljag, dobra nasleđena u inostranstvu, itd.

Posebni carinski režimi

Carinski zakon predviđa sledeće posebne carinske režime:

- poslovi dorade i oplemenjivanja robe namenjene domaćem tržištu,
- poslovi dorade i oplemenjivanja robe namenjene inostranom tržištu,
- carinska skladišta,
- privremeni uvoz,
- prerada robe pod carinskim nadzorom,
- tranzit robe.

Roba se stavlja pod poseban carinski režim na osnovu odluke Carinske uprave i oslobođena je obaveze plaćanja carine pri konačnom uvozu u Srbiju.

Poboljšanja

Sa najnovijim izmenama i dopunama Carinskog zakona i predloženim izmenama i dopunama Zakona o spoljnotrgovinskom poslovanju, Srbija je nastavila svoj put ka liberalizaciji spoljnotrgovinskog poslovanja i uprošćavanju svog spoljnotrgovinskog sistema odnosno njegovog usaglašavanja sa EU i STO.

Preostali problemi

- Stranim licima još uvek nije dozvoljeno da uvoze robu u Srbiju i položaj ogranaka stranih kompanija sa aspekta mogućnosti delovanja u svojstvu uvoznika, još uvek je donekle nejasan;
- Tumačenje carinskih izuzeća kod uvoza najvažnije opreme još uvek je restriktivno i svodi podsticaje samo na naturalne doprinose stranih matičnih kompanija svojim podružnicama u Srbiji.

Preporuke Saveta

- Oslobođenje od carine za uvoz nove opreme trebalo bi proširiti, tako da se obuhvate svi slučajevi u kojim srpske kompanije ulažu u nabavku nove opreme, uključujući kako naturalne doprinose, tako i nabavku nove opreme korišćenjem sredstava obezbeđenim kroz novčane doprinose;
- Trebalo bi razjasniti i liberalizovati položaj stranih lica i njihovih ogranaka u carinskom sistemu Srbije.

3. Akcize

Akciza predstavlja porez na potrošnju koji se plaća na određene kategorije robe koja je proizvedena u Srbiji ili u nju uvezena. Akciza se plaća kada proizvođač akciznu robu otprema primaocu.

Akciza se plaća na naftne derivate, duvanske proizvode, alkoholna pića, određene vrste uvoznih bezalkoholnih pića i kafu. Akciza se određuje u fiksnom iznosu po jedinici robe, osim u slučaju kafe, za koju je akciza propisana kao procenat carinske vrednosti. Na sledećoj tabeli prikazane su akcize na akciznu robu:

PROIZVOD	AKCIZA
Naftni derivati	16,66 – 32 dinara po litru
Duvan	2 dinara po pakli domaćih cigareta i 10 dinara po pakli uvoznih + 40% maloprodajne cene cigareta
Alkoholna pića	9,00 do 136,55 dinara po litru
Uvozna bezalkoholna pića	3,50 do 5,42 dinara po litru
Kafa	40% carinske vrednosti

Akcize se plaćaju petnaestodnevno, do kraja tekućeg meseca za prvih 15 dana i do 15. dana narednog meseca za poslednjih 15 dana. Prijave sa obračunom akciznih obaveza podnose se tromesečno i godišnje.

Poboljšanja

Vlada je usvojila 2006. godine nacrt Predloga izmena i dopuna Zakona o akcizama. U vreme pisanja ovog izveštaja, predlog je još uvek u skupštinskoj proceduri. Glavne izmene odnose se na brisanje odredbi koje regulišu postupak sa robom koja sa uvozi iz Crne Gore i u nju izvozi, ukidanje akciza na izvesne kategorije uvoznih pića, smanjenje akcize na kafu, itd.

Preporuke Saveta

Sve buduće izmene i dopune Zakona o akcizama i pratećih propisa trebalo bi pripremiti u tesnoj saradnji sa predstavnicima onih delatnosti koje su akcizni obveznici, kako u smislu njihovog suštinskog

sadržaja, tako i u smislu mehanizama za njihovu primenu, jer je to često stvaralo teškoće akciznim obveznicima.

III OSTALI POREZI

Porez na prenos imovine

Porez na prenos imovine plaća se na prenos imovine uz naknadu. Ovaj porez se primenjuje na nekretnine, prava intelektualne svojine, akcije i ostale hartije od vrednosti, polovne automobile, plovila i vazduhoplove i pravo korišćenja gradskog građevinskog zemljišta. Poreska osnovica je ugovorna cena ili, ako poreski organ utvrdi da je ugovorna cena niža od tržišne, tržišna cena imovine čiji se prenos vrši. Poreska stopa varira, zavisno od vrste imovine: 0,3% kod prenosa akcija i ostalih hartija od vrednosti, 2,5% kod prenosa polovnih vozila i 5% u svim ostalim slučajevima. Prodavac imovine je poreski obveznik.

Porez na nekretnine

Porez na imovinu plaća se na vlasništvo nekretnina kao što su zemljište, objekti i stanovi. Poreska osnovica je tržišna vrednost nekretnine 31. decembra u godini koja prethodi godini za koju se porez obračunava. Tržišnu vrednost utvrđuje poreski organ po zakonom propisanim kriterijumima. Poreska stopa je 0,40%.

Poglavlje 10

RAČUNOVODSTVO I REVIZIJA

Stanje

Opšti okvir koji reguliše finansijsko izveštavanje pravnih lica u Srbiji definisan je Zakonom o računovodstvu i reviziji, koji je donet 2006. godine, kao i paketom propisa donetih na osnovu Zakona o računovodstvu, uključujući Kontni okvir za pravna lica, preduzetnike i zadruge.

U smislu finansijskog izveštavanja, pravna lica se razvrstavaju u sledeće kategorije:

1. mala pravna lica
2. srednja pravna lica, i
3. velika pravna lica

Kriterijumi na osnovu kojih se vrši razvrstavanje pravnih lica su sledeći:

1. prosečan broj zaposlenih: 50 - 250
2. ukupan godišnji prihod: 2.000.000 - 10.000.000 evra
3. prosečna vrednost poslovne imovine: 1.000.000 – 5.000.000 evra

Pravna lica koja ispunjavaju najmanje dva od gore navedena tri kriterijuma klasifikuju se u srednja pravna lica. Pravna lica koja imaju vrednosti najmanje dva gore pomenuta pokazatelja ispod navedenih nivoa se svrstavaju u mala pravna lica, dok se pravna lica koja imaju vrednosti najmanje dva gore pomenuta pokazatelja iznad navedenih nivoa svrstavaju u velika pravna lica.

Pravna lica su dužna da vode sledeće poslovne knjige:

1. Dnevnik
2. Glavna knjiga
3. Pomoćne knjige

Velika i srednja pravna lica su dužna da vode svoje poslovne knjige u skladu sa Međunarodnim računovodstvenim standardima (MRS). Mala pravna lica mogu takođe da primenjuju MRS, ali nemaju takvu obavezu.

Po pravilu, finansijska godina se poklapa sa kalendarskom godinom. Izuzetno od ovog pravila, zavisna pravna lica mogu imati poslovnu godinu različitu od kalendarske ukoliko njihova matična pravna lica u inostranstvu imaju poslovnu godinu različitu od kalendarske godine, što mora da odobri Ministarstvo finansija.

Velika i srednja pravna lica su u obavezi da sastavljaju sledeće finansijske izveštaje:

1. Bilans stanja
2. Bilans uspeha
3. Izveštaj o tokovima gotovine
4. Izveštaj o promenama na kapitalu pravnog lica
5. Napomene uz finansijske izveštaje
6. Statistički aneks

S izuzetkom malih pravnih lica, sva druga pravna lica su u obavezi da primenjuju Međunarodne standarde finansijskog izveštavanja (MSFI) kao računovodstveni okvir za pripremu svojih finansijskih

izveštaja. Pored toga, pravna lica koja imaju kontrolu nad jednim ili više povezanih pravnih lica obavezna su da sastavljaju konsolidovane finansijske izveštaje za celu grupu.

Finansijske izveštaje usvaja skupština ili drugi nadležni organ pravnog lica, u skladu sa osnivačkim aktima pravnog lica. Organ upravljanja pravnog lica odgovoran je za istinito i potpuno prikazivanje finansijskih izveštaja pravnog lica.

Finansijske izveštaje velikih i srednjih pravnih lica, pravnih lica koja emituju hartije od vrednosti i pravnih lica koja su obavezna da pripremaju konsolidovane finansijske izveštaje mora da pregleda ovlašćeni revizor u skladu sa Međunarodnim standardima revizije (MSR). Mišljenje ovlašćenog revizora može da bude pozitivno, mišljenje sa rezervom ili negativno, ili se revizor može uzdržati od mišljenja.

Zakon o računovodstvu uvodi Komoru revizora, koja je trenutno u postupku definisanja svojih organa i organizacione strukture. Osnovne aktivnosti Komore revizora uključuju praćenje primene i usklađivanje sa MSFI, MSR i pratećim propisima, profesionalnu obuku svojih članova, izdavanja licenci za revizore i komunikaciju sa Vladom o najnovijim računovodstvenim trendovima u profesiji.

Velika i srednja pravna lica su u obavezi da dostavljaju svoje godišnje finansijske izveštaje Narodnoj banci Srbije sledećom dinamikom:

1. Godišnji finansijski izveštaj – do 28. februara tekuće godine za prethodnu godinu;
2. Mišljenje revizora – do 30. septembra tekuće godine za prethodnu godinu; ukoliko je izvršena korekcija finansijskih izveštaja na bazi mišljenja revizora, korigovani finansijski izveštaji moraju takođe biti dostavljeni do ovog roka;
3. Konsolidovani finansijski izveštaji – do 30. aprila tekuće godine za prethodnu godinu.

Finansijski izveštaji se takođe dostavljaju Agenciji za privredne registre u gore navedenim rokovima. Finansijski izveštaji pravnih lica predstavljaju javne informacije.

Poboljšanja

- Novi Zakon o računovodstvu je otklonio mnoge nedostatke iz starog zakona, uključujući, između ostalog, jasno definisanje nezavisnosti revizora i uvođenje mogućnosti da poslovna godina može da bude različita od kalendarske godine;
- Osnivanje Komore revizora je ključni prvi korak ka organizovanju profesije revizora u Srbiji, posebno u pogledu kvalifikacija, obuke i primene računovodstvenih standarda.

Preostali problemi

- Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja (MSFI) još uvek nisu prevedeni na srpski jezik;
- Nivo poznavanja i razumevanja MRS/MSFI, mada nešto bolji u odnosu na prethodnu godinu, i dalje je nedovoljan. I dalje su prisutni mnogi problemi u njihovoj praktičnoj primeni vezano za privatna pravna lica, kao i finansijske organe;
- Forma obrazaca finansijskih izveštaja i drugi propisi koje izdaje Ministarstvo finansija u praksi odstupaju od MSFI. Odluke Narodne banke Srbije koje se odnose na banke i društva za osiguranje odbacuju određene standarde, kao u slučaju MRS 39 i MSFI 4;
- Pravila rotacije za pravna lica i banke nisu u skladu sa međunarodnim standardima, što dovodi do opadanja kvaliteta revizije u praksi;
- Zakon o računovodstvu jednostavno prenosi obaveze finansijskog izveštavanja koje važe za pravna lica i na filijale, ne vodeći računa o specifičnosti samih filijala. Tu nastaju mnogi problemi u praksi, kako u pogledu vođenja poslovnih knjiga filijala, tako i u pogledu njihovih poreskih obaveza.

Preporuke Saveta

- Neophodna je sveobuhvatna obuka za zaposlene u državnim institucijama, pre svega finansijskim i poreskim upravama, u oblasti MRS/MSFI;
- Pravila koja regulišu rotiranje revizora treba izmeniti i uskladiti sa međunarodnim standardima, kako bi se unapredio kvalitet revizije;

- Potrebno je obezbediti bolju usklađenost računovodstvenih i poreskih propisa, posebno u domenu računovodstvenih i poreskih izveštaja filijala.

Poglavlje 11

MEDIJI I MARKETING

Stanje

- U toku 2005. i u prvoj polovini 2006. godine u žiži interesovanja je bilo usvajanje i primena Zakona o oglašavanju. Ovaj zakon još uvek izaziva određene nedoumice u oblasti marketinga, ali znatno manje utiče na privredne subjekte nego što je to bio slučaj prethodne godine;
- Medijska scena Srbije, zakonski regulisana na nacionalnom nivou, i dalje je veoma dinamična. To potvrđuje i evidentno interesovanje inostranih kompanija i investicionih fondova za kupovinu akcija nekoliko medija, kao i predstojeća privatizacija određenih radio i televizijskih kuća.

Poboljšanja

- Pokretanje procesa transformacije nacionalnog javnog servisa, koji bi trebalo da se završi u toku ove godine;
- Povećana konkurencija nacionalnog javnog servisa i lokalnih radio i TV stanica, što bi trebalo da podigne standard kvaliteta programa i produkcije;
- Uvođenje transparentnog sistema prikazivanja tiraža štampanih medija;
- Regulisanje mreže frekvencija;
- Veće korišćenje elektronskih medija.

Preostali problemi

- Nedovoljna primena Zakona o oglašavanju i mnogobrojni slučajevi kršenja Zakona, posebno od strane lokalnih TV i radio stanica;
- Dodela lokalnih frekvencija je i dalje otvorena;
- Znatno smanjenje tehničke zone pokrivanja (dometa signala) nametnuto velikim regionalnim i beogradskim TV stanicama;
- Nedovoljna efikasnost srpskog sudstva u oblasti procesuiranja krivičnih prijava u slučajevima netačnih ili uvredljivih informacija o pravnim ili fizičkim licima;
- Opšti nedostatak podrške medija za privredna ulaganja u projekte od nacionalnog značaja.

Preporuke Saveta

- Preciznije tumačenje Zakona o oglašavanju, što treba da obezbedi Ministarstvo trgovine i Republička radiodifuzna agencija (RRA);
- Otvoreno i transparentno sprovođenje tendera za dodelu regionalnih frekvencija kako bi se izbegle sporne situacije kao u toku tendera za dodelu nacionalnih frekvencija 2006;
- Podržavanje dalje privatizacije elektronskih medija čiji su vlasnici lokalne opštinske vlasti u cilju smanjenja potencijalnog političkog pritiska i uplitanja u rad medija;
- Definisane i unapređenje tehničkih standarda kablovskih operatera;
- Objavljivanje regulatornih standarda u pogledu antimonopolskog ponašanja operatera;
- Sprovođenje daljeg procesa prestrukturiranja mreže kablovske televizije (preuzimanje, pripajanje, itd);
- Uključivanje Nacionalne organizacije potrošača kao trećeg faktora kontrole;

- Zbog nejasno definisanih razlika između sektora medija i telekomunikacija, posebno u oblastima vezanim za Internet provajdere i VOIP (voice over IP), neophodno je doneti jasne zakone, podzakonska akta i propise kojima će se regulisati ovi sektori. Videti Odeljak o telekomunikacijama.

Poglavlje 12

LJUDSKI RESURSI

Stanje

Tržište rada i radna snaga u Srbiji se sporo prilagođavaju promenama u privredi zemlje. Iz tog razloga postoji problem ponude obrazovanih i kvalifikovanih radnika na tržištu.

Značajan element koji određuje sposobnost radne snage je obrazovni sistem. Ponuda redovnog univerzitetskog školovanja, kao i postiplomskih studija (master studije) u Srbiji je znatno poboljšana, ali se kvalitet diplomiranih studenata još uvek nije dokazao u praksi. Uprkos velikoj autonomiji u radu, državni univerziteti su zadržali rigidan nastavni sistem. Privatni fakulteti su inventivniji i fleksibilniji, ali ne postoji objektivna procena kvaliteta diplomaca koji izlaze na tržište radne snage.

Firme koje se bave posredovanjem u oblasti zapošljavanja ljudskih resursa pokrivaju nedostatak na tržištu tako što kompanijama pružaju pomoć u regrutovanju kvalitetnih kadrova i organizovanju obuke/obrazovanja zaposlenih. Ove firme, međutim, ne mogu da zadovolje sve potrebe svojih klijenata i ne predstavljaju pravo rešenje za stvarne strukturalne probleme koji postoje na tržištu radne snage.

Potražnja za kvalifikovanim radnicima raste brže od ponude. Konkurencija među kompanijama sve brže raste u pogledu zapošljavanja kvalitetnih, iskusnih kadrova kojih nema dovoljno na tržištu, kao što su portfolio menadžeri, finansijski stručnjaci (CFO), finansijski analitičari i kontrolori, interni revizori, različiti stručnjaci za oblast ljudskih resursa, informacionih tehnologija i marketinga. Pored toga, kompanije su pod pritiskom da zadrže kvalitetne kadrove. Kao reakcija na nastalu situaciju, kompanije postaju proaktivne i nude odgovarajuće stimulacije, kao što je na primer uvođenje paketa naknade i beneficija u okviru kompanija, umesto tradicionalnog striktnog sistema isplate ličnih dohodaka.

I obrazovni sistem i način razmišljanja ljudi moraju se promeniti. Stariji radnici su navikli da imaju sigurno, doživotno obezbeđeno zaposlenje kod iste kompanije. U takvim uslovima, obrazovanje i obuka nisu bili prioritetni ni za zaposlenog ni za poslodavca. Osim toga, radna snaga u Srbiji nikada nije bila preterano mobilna. U današnje vreme, mlađi radni kadar je spremniji da se seli u druga mesta; takav stav poboljšava njihove mogućnosti zaposlenja.

Poboljšanja

Od 2000. godine, broj inostranih kompanija u Srbiji neprekidno raste, što sa svoje strane nudi nove trendove na tržištu rada Srbije. Ono što je još važnije, njihov ulazak na tržište donosi nove poslovne vrednosti. Mnogi radnici su se prilagodili novim uslovima i ispunjavaju zahteve kompanija, kao i standarde rada. Pored toga, radnu snagu Srbije unapređuju povratnici iz dijaspore koji su radili u inostranstvu i stekli stručne kvalifikacije i znanja koja traže međunarodne kompanije. Upravo iz ovog razloga, strane kompanije sve češće na vodeće pozicije postavljaju lokalne stručnjake, umesto dovođenja stranih menadžera.

Sve veći zahtevi da univerziteti poboljšaju svoj rad i izmene nastavne planove i programe uticali su na većinu fakulteta, mada nisu svi u mogućnosti da zadovolje potrebe tržišta. Znanje i "know-how" trenutno predstavljaju najtraženiji kapital u Srbiji.

Preostali problemi

Potrebno je da postoji intenzivniji dijalog, saradnja i koordinacija između različitih interesnih grupa – univerziteta, vlade, sindikata i poslodavaca, kako bi se preispitali obrazovni programi i obezbedilo da svršeni fakultetski obrazovani stručnjaci budu adekvatno pripremljeni za tržište rada. U ovom dijalogu treba da učestvuju i predstavnici međunarodnih kompanija. Takođe, predstavnike međunarodnih poslodavaca bi trebalo da izabere Savet stranih investitora iz svojih redova, a ne da ih bira Vlada.

Preporuke Saveta

- Osnivanje foruma gde bi svi zainteresovani relevantni faktori mogli da razmatraju pitanja vezana za ljudske resurse. Ovaj forum bi trebalo da osnuje Vlada (nadležna ministarstva) i Savet stranih investitora, i trebalo bi da redovno održava sastanke;
- Zainteresovane strane u društvenom dijalogu treba jasno definisati, a kriterijume selekcije za izbor predstavnika kompanije transparentno formulisati. Sve odluke u vezi rada i socijalnih pitanja treba donositi na bazi konsenzusa;
- Osnivanje sistema licenciranja profesionalnih kadrova za ljudske resurse. Ovaj sistem bi trebalo da uvedu nezavisne stručne organizacije, uz podršku nadležnih ministarstava;
- Univerziteti i vodeće kompanije trebalo bi da uspostave blisku saradnju kako bi nastavni programi univerziteta odražavali potrebe poslovne zajednice i kompanija.

Poglavlje 13

KORPORATIVNA DRUŠTVENA ODGOVORNOST

Stanje

U Srbiji, korporativna društvena odgovornost (CSR) polako privlači veću pažnju javnosti. Ipak, svi sektori bi trebalo da još jače promovišu ovaj koncept. Intenzivniji razvoj CSR bi, sa svoje strane, doneo Srbiji višestruke koristi, budući da upravo korporativna društvena odgovornost stvara pozitivnu klimu za strane investitore.

Poboljšanja

U Srbiji su koncept CSR prvi put uvele nevladine organizacije i velike međunarodne kompanije koje posluju u Srbiji. Postepeno, mnoge domaće kompanije počinju da shvataju značaj ovog koncepta, što je dovelo do većeg broja projekata društvene odgovornosti u cilju razvoja društva.

U toku 2006. godine, pod rukovodstvom Republičkog zavoda za standardizaciju, formirana je Radna grupa ISO za društvenu odgovornost koja je postavila temelje za uvođenje ISO standarda 26000; ova grupa je deo radne grupe Ujedinjenih nacija. Srbija se na taj način uključila u jednu od najznačajnijih globalnih CSR inicijativa, koja ima za cilj da doprinese ostvarivanju značajnog uticaja na lokalni razvoj u ovoj oblasti.

Savet stranih investitora je učestvovao u organizaciji prve konferencije CSR, održane 2005. godine, na kojoj se kao govornik pojavio gospodin Boris Tadić, predsednik Republike Srbije. Do danas su održane još dve konferencije o korporativnoj društvenoj odgovornosti.

Preostali problemi

- Najšira javnost još uvek ne shvata u potpunosti ovu vezu između preduzeća i društvenog razvoja. Pored toga, i mnogi direktori još uvek imaju nedoumice u pogledu svoje uloge u stvaranju opšteg dobra u društvu.
- Termin CSR se često pogrešno shvata ili tumači. U većini slučajeva, korporativna društvena odgovornost se vezuje za sponzorstvo, donaciju ili druge filantropske aktivnosti. Osim toga, profitni sektor često vezuje odgovorno ponašanje preduzeća samo za projekte na nivou zajednice, zanemarujući pritom činjenicu da CSR treba da uključuje sve interne i eksterne segmente poslovanja preduzeća: zaposlene, tržišno okruženje i zajednicu.
- Činjenica je da većina i dalje ne shvata da su pitanja kao što su demokratizacija društva, praksa dobrog upravljanja, korupcija, prava potrošača, razvoj ljudskih resursa, tehnologije uštede energije, itd - sastavni elementi korporativne odgovornosti. Javnost bi trebalo da bude bolje obaveštena o ovoj oblasti kroz odgovarajuću edukaciju i domaći stručni kadar, ali Srbiji u ovom trenutku nedostaje i jedno i drugo. Upravo zbog toga, na tržištu postoji goruća potreba za stručnjacima i univerzitetskim programima u oblasti korporativne društvene odgovornosti.
- Ne postoji saradnja različitih sektora, kao što ne postoje definisane uloge uključenih sektora. Nevladine organizacije pokazuju najveću inicijativu, znanje i motivaciju u ovoj oblasti. Vlada bi mogla da preuzme aktivniju ulogu u razvoju CSR. Mediji bi takođe trebalo da shvate značaj CSR i da skrenu pažnju javnosti na ovo pitanje.

Preporuke Saveta

- Korporativnu društvenu odgovornost treba definisati kao nacionalnu strategiju za unapređenje konkurentnosti srpske privrede, kao uslov za bolje poslovno okruženje koje će privući strane investitore. Vlada bi trebalo da podrži razvoj i primenu društveno odgovorne poslovne prakse, kako lokalnih, tako i stranih preduzeća koje posluju u Srbiji, kroz konkretne mere koje bi stimulisale takvu vrstu ponašanja;
- Potrebno je da Vlada detaljnije reguliše rad javnih i državnih preduzeća, koja često predstavljaju primer neodgovornog, politički pristrasnog i korumpiranog ponašanja. Državna preduzeća se nalaze na vrhu liste najvećih zagađivača;
- Vlada bi trebalo da bude aktivnija u ratifikaciji i usvajanju zakonskog okvira koji reguliše održivi razvoj;
- Razvoj korporativne društvene odgovornosti može se na najbolji način postići zajedničkom akcijom, u kojoj bi Vlada imala vodeću ulogu kroz podršku definisanju i primeni Nacionalne platforme za korporativnu društvenu odgovornost. Istovremeno, trebalo bi organizovati nacionalnu kampanju za podizanje nivoa svesti o korporativnoj društvenoj odgovornosti i principima održivog razvoja kod svih zainteresovanih grupa;
- Vlada treba da podrži i uvede na univerzitete obrazovne programe iz domena CSR, održivog razvoja i drugih relevantnih pitanja iz ove oblasti.

SPECIFIČNO

Poglavlje 14

BANKARSKI I FINANSIJSKI SEKTOR

OBAVEZNA REZERVA

Stanje

Aktuelna monetarna politika, usmerena na smanjenje inflacije i efikasno upravljanje prilivom evra u zemlju (kao rezultat procesa privatizacije i ekspanzije portfolija potrošačkih kredita banaka), uslovila je pooštavanje uslova u pogledu obavezne rezerve na depozite i kredite koje su banke dobile u toku 2006. godine. Obavezne rezerve dostigle su visinu od 60% na kratkoročne (manje od 2 godine) i 40% na dugoročne (preko 2 godine) bankarske kredite iz inostranstva. Usled toga, troškovi kreditiranja banaka su znatno povećani u toku 2006. godine, što su banke u velikoj meri, zbog sve veće konkurencije, uspele same da apsorbuju.

U skladu sa značajnim smanjenjem inflacije krajem godine, NBS je smanjila obaveznu rezervu u januaru 2007. godine na 45% za devizne depozite i kredite, bez obzira na rok, odnosno na 10% za dinarske depozite.

Istovremeno, referentna stopa (RSD 15-dnevna repo stopa) smanjena je sa 18,5% u novembru 2006. godine na 13,5% na kraju godine i trenutno iznosi 10%. Očekuje se da će domaće kamatne stope u toku 2007. godine biti mnogo povoljnije prelaskom deviznog kreditiranja u dinarska sredstva.

U svakom slučaju, troškovi finansiranja su i dalje bitan faktor u Srbiji, posebno za izvozne kompanije, kao i za proizvođače koji snabdevaju domaće tržište, jer konkurentske firme iz inostranstva uživaju mnogo povoljnije uslove finansiranja.

Poboljšanja

Postoji jasna povezanost monetarne politike sa ciljevima i rezultatima inflacije, što može dovesti do daljeg smanjenja obavezne rezerve na devizna sredstva.

Preostali problemi

Naglo smanjenje dinarskih stopa (uz smanjenje inflacije) može dodatno opteretiti napore NBS da stimuliše dinarske depozite i kredite, kako bi se na taj način smanjila "Evroizacija" privrede.

Preporuke Saveta

- Aktivne mere za jačanje dinara na bazi porasta produktivnosti i efikasnosti, a ne samo na bazi ponude i potražnje;
- Jak dinar treba i dalje da podržavaju relativno visoke realne dinarske kamatne stope;
- Smanjenje obaveznih rezervi u skladu sa očekivanim inflatornim kretanjima.

ZAKON O SPREČAVANJU PRANJA NOVCA

Stanje

Zakon o sprečavanju pranja novca je stupio na snagu 10. decembra 2005. godine. Tekst Zakona je pretrpeo naknadne izmene i dopune u dva navrata u toku 2005. i 2006. godine. Zakon je u potpunosti usklađen sa Trećom direktivom Evropske Unije, koja stupa na snagu u novembru 2007. godine.

Poboljšanja

Uprava za sprečavanje pranja novca, Agencija za privredne registre i banke pronalaze efikasne načine međusobne saradnje.

Preostali problemi

U skladu sa ovim zakonom, pod pranjem novca se podrazumeva konverzija ili prenos imovine, prikrivanje ili netačno prikazivanje činjenica u vezi sa imovinom, sticanje, držanje ili korišćenje imovine i prikrivanje imovine u procesu svojinske transformacije preduzeća, sa namerom da se zataji ili prikrije da je ta imovina stečena izvršenjem krivičnog dela ili na osnovu neke druge nezakonite radnje. Imovinom, u smislu ovog zakona, smatraju se stvari (pokretne i nepokretne), novac (gotovina, efektivni strani novac, dinarski i devizni depoziti na računima, kao i druga sredstva plaćanja); prava, hartije od vrednosti i druge isprave kojima se može utvrditi pravo svojine ili druga prava.

Radnje i mere za otkrivanje i sprečavanje pranja novca preduzimaju se pre, u toku i nakon prijema, zamene, čuvanja i korišćenja imovine, polaganja i podizanja gotovog novca i efektivnog stranog novca sa računa, prenosa imovine preko državne granice, sklapanje poslova kojima se stiče imovina ili drugog postupanja sa tom imovinom (transakcija). Radnje i mere za otkrivanje i sprečavanje pranja novca dužni su da preduzimaju banke, menjači, kastodi banke, ovlašćene banke za trgovanje hartijama od vrednosti, lizing kompanije, itd (obveznici). Obveznicima u smislu ovog zakona smatraju se i advokati, preduzeća za reviziju, pravna i fizička lica koja su odgovorna za vođenje poslovnih knjiga ili se bave poreskim savetovanjem.

Banke i drugi obveznici su dužni da utvrde identitet stranke (fizička lica, preduzetnici, pravna lica) pri otvaranju računa ili uspostavljanju drugog oblika saradnje sa strankom; pri svakoj gotovinskoj ili bezgotovinskoj transakciji ili pri više međusobno povezanih transakcija u ukupnom iznosu od 15.000 evra ili više u dinarskoj protivvrednosti; kod poslova u vezi sa životnim osiguranjem; pri svakoj gotovinskoj ili bezgotovinskoj transakciji, nezavisno od vrednosti te transakcije, ako se sumnja da se radi o pranju novca. Identifikacija offshore klijenata vrši se po posebnoj proceduri. Obveznik nije dužan da izvrši identifikaciju u slučajevima međubankarskih transakcija. Banke su dužne da utvrde vlasničku strukturu svojih klijenata, uključujući fizička lica koja su imao najmanje 10% poslovnog udela ili akcija.

Kontrolu primene Zakona o sprečavanju pranja novca vrše Narodna banka Srbije, Komisija za hartije od vrednosti, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo finansija i nadležni inspektorati.

Preporuke Saveta

- Pojednostavljenje procedure za identifikaciju klijenata u pogledu vlasničke strukture i drugih relevantnih podataka u slučaju velikih, svetski poznatih kompanija, kao i banaka i drugih finansijskih organizacija koje su pod nadzorom nadležnog regulatornog organa svoje zemlje; prihvatanje podataka sa internet stranice Agencije za privredne registre i Centralnog registra za hartije od vrednosti kao originalnih dokumenata, kao i podataka sa poznatih i prihvaćenih servisnih agencija (Reuters, Bloomberg, itd);
- Direktno dostavljanje podataka Upravi za sprečavanje pranja novca od strane bankarskih ekspozitura.

Poglavlje 15

LIZING

Stanje

Zakon i prateće propise koji regulišu finansijski lizing Narodna skupština je usvojila 2003. godine, a naknadno je izmenjen i dopunjen u toku 2005. godine. Shodno ovim izmenama, lizing kompanije podležu nadzoru Narodne banke Srbije (NBS). Pored toga, NBS je time dobila bitno ovlašćenje da usvoji podzakonske odluke u cilju sprovođenja Zakona o finansijskom lizingu.

Poboljšanja

Razvoj novih finansijskih proizvoda u Srbiji koji omogućavaju preduzećima i preduzetnicima da stiču potreban kapital.

Preostali problemi

- Prema propisima koji regulišu poreze preduzeća, pravna lica i preduzetnici ne mogu dobiti poreski kredit (poresku olakšicu) na ulaganja u trajna sredstva koja se finansiraju na osnovu lizinga. Problem je u tome što se vlasništvo nad imovinom koja se finansira putem lizinga ne tretira na isti način kao imovina finansirana sopstvenim sredstvima ili putem bankarskih kredita. Ovaj propis onemogućava da lizing postane model finansijskog ulaganja, koji samim tim dovodi do porasta zaposlenosti i proizvodnje, što je slučaj u drugim zemljama;
- NBS se opredelila za korišćenje ELIN formule za sektor lizinga, odnosno EKS formule za bankarski sektor. Oba modela predstavljaju efektivne troškove (t.j. efektivnu kamatnu stopu za potencijalne zajmoprimce, ali je obračun različit);
- Ukoliko se od lizing kompanija i banaka traže finansijske ponude pod istim uslovima (uključujući iznos finansiranja, period, kamatnu stopu, paušalnu proviziju, itd.), klijent će imati veće efektivne troškove lizinga (t.j. ELIN) nego efektivne troškove banke (t.j. EKS). Razlog zbog koga je lizing nekonkurentan i skuplji je što ELIN lizing formula uključuje PDV kao trošak;
- Za pravna lica i privatne preduzetnike koji podležu plaćanju PDV, ovaj porez je neutralna kategorija (bez troškova), budući da se PDV refundira nakon izvesnog vremena. Sva pravna lica i privatni preduzetnici nemaju pravo na refundiranje PDV – refundiranje se odnosi na opremu i vozila koja se koriste za registrovanu poslovnu delatnost. U takvim uslovima, cena lizinga nema isti položaj kao efektivna kamatna stopa banaka (t.j. cena);
- Trenutno važeći propisi Ministarstva za kapitalne investicije tretiraju samo vlasništvo imovine i kratkoročno iznajmljivanje od 6 do 12 meseci za pravna lica koja se bave međunarodnim drumskim prevozom. Problem je u tome što propisi i uslovi za dobijanje dozvole ("Cempt") ne priznaju finansijski lizing. Na primer, ukoliko međunarodna špediterska kompanija kupi kamion na lizing, kompanija ne može da dobije dozvolu za takav kamion, budući da trenutno važeći saobraćajni propisi ne uključuju iznajmljivanje ili finansijski lizing za period duži od 12 meseci. U ovakvoj situaciji, rast transportnih kompanija, kao i razvoj lizinga kao promotera ekonomskog rasta su onemogućeni;
- Ministarstvo finansija je utvrdilo da fakture koje izdaju lizing kompanije moraju da uključuju PDV na kupovnu cenu, plus PDV na iznos kamate. U slučaju lizing ugovora sa promenljivim kamatnim stopama i daljeg porasta ili smanjenja ugovorne administracije, mora se izvršiti odgovarajuće usklađivanje poreske osnove sa promenljivom kamatnom stopom;

- Nove izmene Zakona o saobraćaju daju pravo državnim inspektorima da prilikom provere zakonitosti poslovanja javnih prevoznika konfiskuju kamione, autobuse ili druga vozila koja prevoznik koristi u vršenju utvrđenog prekršaja. To bi moglo predstavljati problem u situacijama kada je u pitanju vozilo kupljeno na lizing, budući da je takvo vozilo tehnički vlasništvo lizing kompanije. Udruženje lizing kompanija je već podnelo primedbe Ministarstvu za kapitalne investicije vezano za ovaj problem. Ministarstvo još uvek nije dalo odgovor na ovo pitanje;
- Godišnji porezi na vozila iz lizinga su takođe problematični. Budući da je vlasnik imovine iz lizinga pravno lice (davalac lizinga), fizička lica (primaoci lizinga) moraju da plate višu poresku stopu predviđenu za pravna lica, što je i do četiri puta više od poreza za fizička lica. Privredna komora Srbije i lizing kompanije su zajednički podneli predlog za izmenu ovog zakona tako da se plaćanje poreza vezuje za status primaoca, a ne davaoca lizinga. Vlada još nije dala odgovor na ovaj predlog;
- U skladu sa Zakonom o finansijskom lizingu, predmet finansijskog lizinga mogu biti isključivo pokretnosti (automobili, kamioni, oprema), a ne nepokretna imovina;
- U skladu sa Zakonom o finansijskom lizingu, ugovori o finansijskom lizingu moraju se potpisati na najmanje dve godine, u toku kog perioda nije dozvoljeno prevremeno plaćanje predmeta lizinga.

Preporuke Saveta

- Poreska regulativa za pravna lica i privatne preduzetnike, koji investiraju u nekretnine treba da predviđa poreske olakšice kao u slučaju ulaganja na osnovu bankarskih kredita ili finansiranja iz sopstvenih sredstava;
- ELIN lizing formula treba da bude jednaka formuli za obračun EKS za pravna lica i privatne preduzetnike;
- Uključivanje finansijskog lizinga i produženje perioda zakupa u propisima koji regulišu saobraćajne dozvole ("Cempt") u slučajevima kada se pravna lica bave međunarodnim drumskim prevozom.

Poglavlje 16

SEKTOR OSIGURANJA

Stanje

Životno i neživotno osiguranje

Osiguravajuća društva i njihove delatnosti reguliše Zakon o osiguranju, usvojen 2004. godine, sa naknadnim izmenama i dopunama, kao i odgovarajuća podzakonska akta, koja je izdala Narodna banka Srbije (NBS). NBS je organ koji je nadležan za izdavanje i oduzimanje dozvola za rad osiguravajućih društava i koji vrši nadzor poslovanja u sektoru osiguranja.

Zakon o osiguranju reguliše sledeće oblasti:

- Izdavanje dozvola za rad društava za osiguranje – obavezni uslovi u pogledu kapitala, organizacije, internih akata, politika i poslovnog plana;
- Opšti uslovi u pogledu organizacije društva za osiguranje – ugovor o osnivanju, statut, organi upravljanja (skupština akcionara, upravni i nadzorni odbor i generalni direktor), kriterijumi podobnosti lica koja se imenuju na određene funkcije;
- Pitanja iz oblasti aktuarstva i interne revizije;
- Reosiguranje;
- Poslovi posredovanja i zastupanja u osiguranju, kao i odgovarajuće dozvole;
- Nadzor nad poslovima osiguranja od strane NBS.

U skladu sa novim izmenama i dopunama Zakona o osiguranju, osiguravajuća društva ne mogu da istovremeno obavljaju poslove životnog i neživotnog osiguranja. Isto tako, osiguravajuća društva mogu da se bave isključivo poslovima osiguranja ili reosiguranja. Postojećim osiguravajućim društvima je ostavljen prelazni period, do 31. decembra 2007. godine da izvrše razdvajanje ovih delatnosti. Novoosnovana društva moraju da se opredele za oblast poslovanja prilikom osnivanja.

Situacija na tržištu osiguranja

Na kraju trećeg kvartala 2006. godine u Srbiji je poslovalo 17 društava za osiguranje, od kojih se 14 bavilo samo osiguranjem, 2 su obavljala samo poslove reosiguranja, a jedno je obavljalo obe delatnosti. Ovaj broj će se uskoro promeniti zbog zakonske obaveze da se izvrši razdvajanje poslova osiguranja i reosiguranja, kao i razdvajanje životnog i neživotnog osiguranja. Pored toga, na tržištu se pojavljuju i nove strane osiguravajuće kuće, kako kupovinom domaćih osiguravajućih društava, tako i putem grinfild investicija.

Na domaćem tržištu osiguranja postoje 44 kompanije koje se bave posredovanjem, zastupanjem i pružanjem drugih usluga vezanih za poslove osiguranja.

Na osnovu poređenja podataka na kraju trećeg kvartala 2006. godine sa podacima iz istog perioda 2005. godine, u toku 2006. godine tržište osiguranja je iskazalo ukupni rast od 12%, što iznosi 29,8 milijardi dinara ili 363 miliona evra. Očekivane ukupne fakturisane premije u 2006. godini iznose preko 40 milijardi dinara, što je gotovo dvostruko veći iznos u odnosu na 2004. godinu.

Struktura tržišta takođe pokazuje znake promena. Učešće u ukupnim fakturisanim premijama životnog osiguranja iznosi 10,7%; ova brojka ohrabruje, mada je u poređenju sa većinom evropskih zemalja još uvek niska.

Kada je reč o vrstama neživotnog osiguranja, osiguranje imovine je i dalje bilo glavni proizvod osiguranja u 2006. godini, uprkos činjenici da je zabeležen pad od 1% u odnosu na 2005. godinu. Osiguranje motornih vozila predstavlja segment tržišta koji konstantno raste, uključujući kasko osiguranje, kao i (obavezno) osiguranje od auto odgovornosti. Uskoro se očekuje usvajanje novog Zakona o obaveznom osiguranju, što znači da se u ovom sektoru mogu očekivati i druge pozitivne promene.

Koncentracija tržišta je još uvek prisutna, budući da tri najveća osiguravajuća društva u Srbiji i dalje imaju tržišni udeo od preko 75%.

Iako ne učestvuju značajnije u ukupnim premijama u Srbiji (26,4%), osiguravajuće kompanije sa većinskim stranim kapitalom zauzimaju 83,5% tržišta životnog osiguranja u pogledu fakturiranih premija. Ova struktura će se u bliskoj budućnosti promeniti, kako usled procesa privatizacije, tako i zbog novih ulaganja u sektoru osiguranja.

U zakonodavnom smislu, 2006. godina je donela više reda u sektor osiguranja, što je već dalo sledeće pozitivne rezultate: veća efikasnost u isplati odštetnih zahteva, veći značaj solventnosti, a uveden je i novi integrisani sistem NBS za zaštitu prava potrošača (osiguranika) krajem 2006. godine.

Prelazak na i/ili uključivanje u dobrovoljne penzione fondove i penzione planove

Zakon o dobrovoljnim penzionim fondovima i penzionim planovima je stupio na snagu u aprilu 2006. Zakon je propisao da postojeće osiguravajuće kompanije, koje su se prema prethodno važećem zakonu bavile poslovima dobrovoljnog penzionog osiguranja, moraju da usklade svoje poslovanje do 31. decembra 2006. godine. Osiguravajućim društvima su ponuđene sledeće opcije:

- Da se registruju kao društvo za upravljanje dobrovoljnim penzionim fondom, da organizuju dobrovoljni penzioni fond i da prestanu da postoje kao osiguravajuće društvo;
- Da nastave da posluju kao osiguravajuće društvo, uz istovremeno osnivanje penzionog fonda;
- Da prestanu da se bave poslovima dobrovoljnog penzionog osiguranja i da celokupan portfolio prenesu na drugi penzioni fond.

Usklađivanje aktivnosti i izdavanje dozvola od strane NBS je još uvek u toku.

Poboljšanja

- Privatizacija društvenih osiguravajućih društava je započela;
- Ostvarene prve grinfild investicije u ovom sektoru.

Preostali problemi

- Neki zakoni regulišu da su određene vrste osiguranja obavezne. Mnogi zakoni ne propisuju minimalne limite za takve vrste osiguranja i/ili kazne zbog nepridržavanja. To stvara prilično konfuznu situaciju u pogledu primene zakona;
- Reosiguranje u dve faze je i dalje prisutno na tržištu osiguranja. Iako prvobitno predviđeno kao pozitivna mera za domaće tržište osiguranja, u praksi često dovodi do pojave "uskog grla" prilikom plasmana određenog osiguranja i otvara mogućnost za nepoštenu konkurenciju. Ovakva situacija postaje sve prisutnija i očiglednija s dolaskom inostranih osiguravajućih kompanija. Osim toga, za razliku od prethodnog Zakona o osiguranju, posrednici osiguranja (brokeri) nemaju pravo da se bave reosiguranjem, što otežava servisiranje i zaštitu interesa osiguranika;
- Razdvajanje životnog i neživotnog osiguranja je odloženo za 2007. godinu. U toku registracije/razdvajanja, potrebno je definisati jasne procedure prelaska. Ipak, stvarni efekat razdvajanja i rasta tržišta životnog osiguranja će biti teže postići bez izvesnih povlastica za potencijalne kupce polisa životnog osiguranja (pravna i fizička lica), koje bi se mogle obezbediti pozitivnim zakonskim rešenjima, kao što je slučaj u mnogim zemljama EU;
- Aktuelna zakonska rešenja u oblasti zdravstvenog osiguranja još uvek u potpunosti ne dozvoljavaju komercijalnim osiguravajućim kućama da razvijaju i plasiraju svoje sopstvene proizvode osiguranja;
- Postojeći modeli osiguranja prisutni na domaćem tržištu uglavnom se zasnivaju na osiguranjima od definisanih opasnosti i tarifama, za razliku od većine zemalja Evropske Unije. Povećana tražnja za specifičnim i novim proizvodima osiguranja (koje često iniciraju strani investitori) primorava

osiguravajuća društva u Srbiji da šire lepezu svoje ponude, što će dovesti do takozvanog “underwriting” modela i konačno, do razvoja tržišta osiguranja.

Preporuke Saveta

- Formiranje Centralnog registra obaveznog osiguranja u Srbiji;
- Napuštanje principa dve faze reosiguranja stvaranjem konkurentnijeg okruženja i podsticanjem procedura saosiguranja za osiguranike;
- Efikasno, jasno i fleksibilno razdvajanje društava za životno i neživotno osiguranje razdvajanjem sredstava, bez korišćenja zajedničkih usluga, ekspozitura i prodajne mreže;
- Da se razmotre mogućnosti za zakonske povlastice koje bi stimulisale potencijalne kupce životnog i zdravstvenog osiguranja, čime bi se stvorili uslovi za značajan rast ukupnih premija, kao i prenos obaveza sa državnih institucija na komercijalne osiguravajuće kuće;
- Prelazak sa tarifnog modela na “underwriting” modele u cilju stimulisanja novih procesa i uvođenja nove prakse, kako u okviru osiguravajućih društava, tako i od strane regulatornog organa.

Poglavlje 17

DOBROVOLJNI PENZIJSKI FONDovi

Stanje

Zakon o dobrovoljnim penzijskim fondovima i penzijskim planovima je usvojen u oktobru 2005. godine, a podzakonske propise za njegovu implementaciju donela je Narodna banka Srbije, u okviru svoje nadležnosti, u martu 2006. godine. U skladu s ovim Zakonom, Narodna banka Srbije ima ulogu regulatornog i nadzornog organa u ovoj oblasti.

Poboljšanja

- Sredinom jula 2006. godine. Narodna banka Srbije je usvojila program za polaganje stručnog ispita za obavljanje poslova informisanja o dobrovoljnim penzijskim fondovima. Ispit je organizovan u oktobru 2006. godine;
- Juna 2006. godine Komisija za hartije od vrednosti je usvojila Pravilnik o sticanju zvanja i dobijanju dozvole za obavljanje poslova brokera, investicionog savetnika i portfolio menadžera. Prema ovom Pravilniku, organizovana su četiri ciklusa obuke i ispita za portfolio menadžere. Do sada je 11 učesnika pohađalo kurseve i steklo diplomu portfolio menadžera;
- Početkom 2007. godine Komisija za hartije od vrednosti je donela odluku o obaveznom polaganju ispita u oblasti zakonskih propisa koji regulišu funkcionisanje tržišta hartija od vrednosti za sva lica koja podnose zahtev za priznavanje diploma stečenih u inostranstvu. Na taj način su definisani uslovi za priznavanje (nostrifikaciju) stranih diploma;

Preostali problemi

- U Srbiji je još uvek svest o značaju ovih fondova na veoma niskom nivou. Podizanje nivoa svesti je moguće ostvariti samo zajedničkim naporima fondova i Vlade;
- Usklađivanje rada osiguravajućih društava sa Zakonom o penzijskim fondovima mora se intenzivirati, budući da ove kompanije već nude dobrovoljne planove osiguranja na bazi investicionog upravljanja;
- Potrebno je da se, pored tržišta akcija i državnih hartija od vrednosti, formira tržište korporativnih obveznica, kako bi se proširila lepeza ponude za investiranje fondova.

Preporuke Saveta

- Privatizaciju velikih javnih preduzeća bi trebalo vršiti preko Beogradske berze kako bi se obezbedio veći broj likvidnih akcija i povećale mogućnosti investiranja za fondove;
- Komisija za hartije od vrednosti bi trebalo da ubrza proces priznavanja dozvola za obavljanje poslova portfolio menadžera koje su stečene u inostranstvu, kako bi fondovi mogli da zapošljavaju odgovarajuće kadrove;
- Formiranje tržišta korporativnih obveznica, na kome bi se možda u početku trgovalo obveznicama koje bi analizirale banke (prihvaćenim od strane banaka), kako bi se izgradilo poverenje investitora u ovaj instrument;
- Imajući u vidu veličinu domaćih kompanija, kao i da takoreći gotovo nijedna nema međunarodni rejting, treba dozvoliti da fondovi investiraju određeni procenat sredstava u nekotirane hartije od vrednosti;

- Narodna banka Srbije (kao nadzorni organ) – u saradnji sa predstavnicima ovog sektora – treba da izvrši ocenu sprovođenja Zakona, kako bi se obezbedile blagovremene izmene i dopune propisa u skladu sa potrebama tržišta (vrsta hartija od vrednosti u koje treba investirati, ulaganje u strane hartije od vrednosti, kvantitativna ograničenja);
- Treba organizovati obuku i obrazovanje kadrova i građana u oblasti dobrovoljnog penzijskog osiguranja. Privredna komora Srbije sa svojom regionalnom mrežom bi mogla da posluži kao okvir za obuku i obrazovanje pravnih lica. Za usvajanje i sprovođenje programa obuke neophodna je saradnja svih nadležnih institucija, Obrazovne aktivnosti su od posebnog značaja u početku razvoja ovog sektora.

Poglavlje 18

NEKRETNINE I IZGRADNJA

VLASNIŠTVO NAD ZEMLJIŠTEM

Stanje

Privatno vlasništvo nad građevinskim zemljištem priznato je u skladu sa Zakonom o planiranju i izgradnji iz 2003. godine i Ustavom iz 2006. godine. Još uvek ne postoje opšti pravni osnovi za privatizaciju tog zemljišta.

Sticanje je moguće na nekoliko načina, i to: zakupljivanjem građevinskog zemljišta (do 99 godina), sticanjem prenosivog «prava korišćenja po čl. 84.» lica koje je bilo vlasnik pre nacionalizacije, korišćenjem (u praksi mogućeg) trajnog prava korišćenja (što je ranije, sve do 2003. godine, bio jedini način na koji bi se moglo imati pravo na građevinsko zemljište) i slobodan posed poljoprivrednog zemljišta koje se može pretvoriti u gradsko zemljište (lakše i jeftinije ako nije obuhvaćeno generalnim urbanističkim planom).

Poboljšanja

Usvajanjem novog Ustava, priznato je privatno vlasništvo nad građevinskim zemljištem. Izmenama i dopunama Zakona o planiranju i izgradnji, koje su usvojene 2006. godine, omogućen je višekratni prenos «prava korišćenja iz čl. 84» lica koje je bilo vlasnik pre nacionalizacije. Pre pomenutih izmena i dopuna, takvo se «pravo korišćenja» moglo prenositi isključivo jednokratno.

Preostali problemi

Glavni problemi koji se smatraju preprekama prilivu stranog kapitala su skoro isti kao i do sada:

- Građevinsko zemljište je i dalje skoro isključivo u vlasništvu države;
- Postoji manjak većih parcela u centralnim urbanim oblastima;
- Ne primenjuje se čl. 86. Zakona o planiranju i izgradnji koji predviđa prestanak prava korišćenja u slučaju da se objekti ne izgrade na građevinskom zemljištu u državnom vlasništvu u predviđenom roku;
- Sukob između Zakona o hipoteci i Zakona o planiranju i izgradnji po pitanju građevinskih dozvola u slučaju isključenja nedovršenih objekata (na zemljištu u državnom vlasništvu);
- Pravni okvir ne reguliše preferencijalna prava na zemljište – zakup građevinskog zemljišta;
- Nepostojanje zakona o imovini lokalne samouprave koji bi regulisao obaveze lokalnih vlasti u pogledu raspolaganja građevinskim zemljištem;
- Najnižu cenu gradskog zemljišta određuju administrativni akti, umesto tržišta.

Preporuke Saveta

- Restitucija građevinskog zemljišta – utvrđivanje postupka koji bi obezbedio transparentnost;
- Privatizacija građevinskog zemljišta koje ne podleže restituciji;
- Uspostavljanje industrijskih i tehnoloških parkova (Nacionalni investicioni plan);
- Doslednija primena čl. 86. Zakona o planiranju i izgradnji na ukidanje prava na korišćenje građevinskog zemljišta u državnom vlasništvu;

- Usvajanje zakona o imovini lokalne samouprave;
- Poboljšanje veza između javnih ustanova, dostupnosti podacima i obuci.

IZGRADNJA

Stanje

Iako generalni urbanistički planovi postoje, detaljni planovi i katastri su još uvek u fazi izrade. Katastarski projekt, čiju realizaciju finansira Svetska banka, biće završen do 2010. godine. Za sada je 77% nepokretnosti upisano u centralne katastre.

Poboljšanja

Novi Zakon o hipoteci stupio je na snagu u februaru 2006. godine i uveo neke novine u pogledu načina i vremena utvrđivanja hipoteke. Pre toga, za hipoteku je bila potrebna dozvola za držanje objekta u posedu, što je stvaralo poteškoće u pogledu finansiranja projekata pre i tokom njihove izgradnje. Ranije se zemljište nije moglo stavljati pod hipoteku ukoliko je bilo u vlasništvu hipotekarnog dužnika. Novi zakon dopušta upis hipoteke za sledeće vrste nekretnina (kada postoji građevinska dozvola): (i) zemljište u zakupu ili sa pravom korišćenja; i (ii) objekti, uključujući i one koji su u izgradnji, i delove istih. Vlada je 2006. godine finansirala 40 detaljnih planova širom zemlje, što svakako predstavlja korak u dobrom pravcu, ali je učinak bio mali zbog ograničenog obima aktivnosti. Konačno, SIEPA (Agencija za strana ulaganja i promociju izvoza) razvila je jednu banku podataka (koja je pristupačna preko Interneta), koja sadrži više od 400 lokacija za investicije, a neke su opštine uspostavile punktove na kojima strani investitori mogu dobiti sve informacije na jednom mestu («one-stop»).

Preostali problemi

- Nepotpuna katastarska i prateća evidencija doprinosi pojavi nepravilnosti i korupciji u utvrđivanju vlasništva;
- Postupak izdavanja građevinskih dozvola se još uvek odlikuje korupcijom, odugovlačenjem i birokratizmom;
- Nepostojanje jasnih propisa lokalne samouprave u vezi zakupa građevinskog zemljišta;
- Centralni hipotekarni registar još uvek nije uspostavljen;
- Novi Zakon o hipoteci nije dovoljno ojačao sposobnost poverilaca da na tržištu prodaju založene nekretnine i da skrate vreme za naplatu potraživanja dopuštanjem stavljanja hipoteke i gubljenja prava na imovinu u izgradnji;
- Nedostupnost potrebnih podataka zbog nedostatka informacija i/ili nestručnog osoblja;
- Građevinski sektor je i dalje pretežno u državnom vlasništvu.

Preporuke Saveta

- Izrada potpune, tačne katastarske evidencije i to posebno za zemljište predviđeno za izgradnju proizvodnih/uslužnih objekata;
- Jasne zakonske odredbe koje bi omogućile restituciju i sticanje/zakup građevinskog zemljišta i regulisale izdavanje građevinskih dozvola i kriterijume za utvrđivanje zakupnine, konverziju, itd.;
- Uspostavljanje Centralnog hipotekarnog registra u celini;
- Obuka službenika da obezbede primenu Zakona o planiranju i izgradnji;
- Uspostavljanje punktova u kojima se mogu dobiti sve potrebne informacije na jednom mestu po pitanju razvojnih projekata čija je vrednost veća od 5 miliona evra ;
- Privatizacija građevinske industrije.

OPŠTINSKE NEKRETNINE

Stanje

Opštine nisu uspele da nosioce prava trajnog korišćenja državnog građevinskog zemljišta liše tog prava (čl. 86. Zakona o planiranju i izgradnji) u slučaju kašnjenja u izgradnji objekata. Veliki broj komercijalnih i poslovnih objekata na prvoklasnim lokacijama još uvek je u državnom vlasništvu i pod opštinskom upravom, a opštine ih često izdaju u zakup po ceni koja je nekoliko puta niža od stvarne tržišne cene.

Poboljšanja

Nema pozitivnih pomaka. Situacija se ni malo nije popravila tokom minule godine, tako da je ta godina izgubljena.

Preostali problemi

- Nedostatak jasnih pravila zakupa na opštinskom nivou dovodi do nepravednih, netransparentnih procesa;
- Nedostatak prava vlasništva nad nekretninama lokalnih organa vlasti lišava ih mogućnosti da obezbede sredstva davanjem nekretnina u zalog.

Preporuke Saveta

- Uvođenje transparentnih postupaka za imovinu pod opštinskom upravom;
- Zakon o planiranju i izgradnji trebalo bi da obezbedi pravo vlasništva/upravljanja opštinama u slučaju nekretnina koje ne budu restituisane ili privatizovane.

RESTITUCIJA

Stanje

Nikakav napredak nije postignut ka donošenju zakona o restituciji ili utvrđivanju politike u toj oblasti.

Poboljšanja

U maju 2006. godine, usvojen je Zakon o povraćaju imovine crkvama i verskim zajednicama. Taj zakon daje prioritet naturalnoj restituciji, a kada to nije moguće, korisnike obeštećuje država ili sadašnji vlasnik (ako potonji ne može da dokaže da je imovina stečena po stvarnoj tržišnoj ceni). Prava pojedinačnih savesnih sticalaca imovine smatraju se stečenim. Postupak evidentiranja nacionalizovane imovine završen je 2006. godine.

Preostali problemi

Nedostatak politike i zakona o restituciji i dalje sputava razvoj, pa čak i neke direktne strane investicije.

Preporuke Saveta

Potrebno da se usvoji zakon o restituciji bez ikakvog daljeg odlaganja.

Poglavlje 19

ŽIVOTNA SREDINA I HEMIJSKI PROIZVODI (ADCPI)

Stanje

- Zakon o zaštiti životne sredine Srbije stupio je na snagu u decembru 2004. godine. Taj zakon ovlašćuje lokalne organe vlasti da nezavisno uvode ekološki porez i određuju njegovu visinu;
- Na inicijativu stranih investitora, Vlada Srbije je uložila dosta truda oko što preciznijeg regulisanja načina obračuna i plaćanja poreza po osnovu zagađivanja i zaštite životne sredine. Predlog zakona je stavljen u skupštinsku proceduru;
- Veliki industrijski pogoni koji emituju štetne supstance utvrđeni su kao ekološki poreski obveznici;
- Utvrđene su dopuštene granične vrednosti za arsen i nikl na osnovu izmena i dopuna Pravilnika o granicama emisije;
- Zaštita vazduha još uvek nije pravno definisana, te se još uvek primenjuju uredbe donete 1991. i 1997. godine.

Poboljšanja

- Spremnost Vlade da prizna i uvaži probleme na koje strani investitori nailaze u svom poslovanju;
- Stvarne mere koje se preduzimaju u cilju donošenja izmena i dopuna postojećih zakona i propisa ili donošenja novih;
- Priprema čitavog niza predloga zakona (zakoni o otpadu i vazduhu) radi regulisanja ovog sektora u skladu sa propisima Evropske unije.

Preostali problemi

- Nivoi oporezivanja nekih kompanija još uvek zavise od pregovora sa lokalnim zajednicama, što dovodi do nejednakog položaja stranih investitora u Srbiji;
- Ne postoji jedinstven, funkcionalan sistem praćenja nivoa zagađenosti vazduha i ažurirana banka podataka o praćenju vazduha;
- Usvojena je Nacionalna strategija upravljanja otpadom. Međutim, potrebno je još vremena i finansijskih sredstava za rešavanje pitanja kao što su to ona koja se odnose na otvorene/neuredne deponije otpada i rukovanje neregularnim otpadom i opasnim supstancama.

Preporuke Saveta

- Donošenje: Zakona o izmenama i dopunama Zakona o zaštiti životne sredine, Zakona o vazduhu, Zakona o upravljanju otpadom, Zakona o ambalaži i ambalažiranju otpada i Zakon o upravljanju hemikalijama;
- Hitno donošenje vladinih uredbi koje se odnose na pomenute zakone, a koje se moraju primenjivati;
- Sprovođenje Nacionalne strategije za upravljanje otpadom i rešavanje pitanja deponija otpada;
- Razvoj i primena ekonomskih mehanizama i ostalih mera koje bi poslovni sektor podsticale na ekološki odgovorno ponašanje;
- Potpisivanje i ratifikacija Kjoto protokola;
- Ubrzano preduzimanje mera za veću operativnost Ekološkog fonda.

UDRUŽENJE PROIZVOĐAČA I UVOZNIKA DETERDŽENATA I KOZMETIKE (ADCPI)

Stanje

Udruženje proizvođača i uvoznika deterdženata i kozmetike (ADCPI) deluje pod pokroviteljstvom Save-ta stranih investitora zato što postojeća zakonska regulativa ne određuje odgovarajući oblik organizaci-je za udruženja pravnih lica. ADCPI je član Međunarodne asocijacije proizvođača sapuna, deterdženata i sredstava za čišćenje u domaćinstvu (A.I.S.E). ADCPI je osnovano u Srbiji u želji za saradnjom sa A.I.S.E. na Projektu održivog pranja rublja i marketinškom uvođenju kompaktnih deterdženata na tržište Srbije i Crne Gore. Svrha tog projekta bila je da se izvrši pozitivan uticaj na životnu sredinu, smanji upotreba hemikalija i ambalaže, pruže mnoge prednosti potrošačima i smanje troškovi logistike.

Poboljšanja

Saradnja sa Nacionalnim udruženjem potrošača Srbije i, zavisno od projekta, Ministarstvom za nauku i zaštitu životne sredine, Ministarstvom privrede i Ministarstvom zdravlja. Na primer, Ministarstvo zdrav-lja izdalo je potvrdu da boje za kosu koje proizvode članovi ADCPI nisu štetne za njihove korisnike.

Preostali problemi

- Dalji razvoj poslovnih aktivnosti u skladu sa postojećim standardima proizvodnje, etiketiranja, oglašavanja i prometa deterdženata i kozmetike;
- Zaštita interesa članova ADCPI u vezi njihovih prava i obaveza u skladu sa važećim zakonima i propi-sima Srbije.

Preporuke Saveta

- Usvajanje Zakona o hemijskim proizvodima u skladu sa propisima EU i njegova efikasna primena;
- Veća saradnja između državnih organa i ustanova.

Poglavlje 20

DUVANSKA INDUSTRIJA

Stanje

Ratifikacijom Srednjoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini (CEFTA), koja se očekuje tokom 2007. godine, stvoriće se jedinstvena zona slobodne trgovine. Ovo je povoljna okolnost sa tačke gledišta privrede Srbije. Međutim, CEFTA će liberalizovati uvoz cigareta izjednačavanjem akcize na uvozne i domaće cigarete. Takva situacija bi promenila okolnosti pod kojim duvanska industrija posluje, s obzirom da je, u vreme investiranja, duvanskim kompanijama obećan zaštitni režim do 2009. godine.

Uvažavajući potrebu da izvršava svoje obaveze prema kompanijama koje su uložile skoro milijardu dolara u Srbiji, Vlada je usvojila jedan akcioni plan kojim bi se obezbedila kompenzacija za promenu uslova poslovanja koja je uslovljena sporazumom CEFTA. Akcioni plan obuhvata predložene izmene i dopune Zakona o akcizama, Zakona o carinskoj tarifi i Zakona o duvanu.

Poboljšanja

Vlada je pokazala da je svesna suštinske promene uslova pod kojim bi duvanska industrija poslovala, da je sporazum CEFTA bio potpisan bez odredbi o kompenzaciji za promene uslovljene tim sporazumom. Ispoljavanje te svesti bilo je praćeno donošenjem akcionog plana koji je Vlada izradila u tesnoj saradnji sa duvanskom industrijom, što je za svaku pohvalu.

Preostali problemi

- Akcioni plan usvojila je «tehnička» Vlada i kao takav, on neće stupiti na snagu sve dok nova skupština ne usvoji odgovarajuće predloge zakona. Duvanska industrija će sve do tada biti izložena finansijskim pretnjama do kojih će neminovno doći u fazi sprovođenja sporazuma;
- Bez obzira na akcioni plan, duvanska industrija ukazuje na nedostatak institucionalnog kapaciteta za primenu postojećeg Zakona o oglašavanju, a posebno na nedostatak stručnog osoblja (tj. privrednih inspektora), kao i na nedoslednosti u tumačenju tog zakona.

Preporuke Saveta

- Da novi saziv skupštine što pre razmotri paket akcionog plana;
- Obuka većeg broja privrednih inspektora i veća doslednost u tumačenju pomenutog zakona.

Poglavlje 21

ZAKON O RUDARSTVU

Stanje

Skupština Srbije usvojila je Zakon o izmenama i dopunama Zakona o rudarstvu 17. aprila 2006. godine. U njemu su delimično ugrađene inicijative Saveta stranih investitora.

Poboljšanja

- Zakon sadrži prilično zadovoljavajuće odredbe za rešavanje pitanja pravne sigurnosti u domenu istraživanja ležišta mineralnih sirovina i obuhvata sve od istražnih geoloških radova do faze eksploatacije;
- Prošlogodišnje osnivanje Geološkog instituta Srbije, koji je predviđen da funkcioniše kao nacionalna geološka služba, svakako predstavlja pozitivan događaj.

Preostali problemi

Premda bi se moglo reći da je usvajanje ovog zakona stvorilo jedno pravno okruženje koje je operativnije od prethodnog, time se nisu u potpunosti otklonili postojeći nepotrebni pravni rizici, niti je stvoren jasan pravni okvir za delotvornu i efikasnu državnu upravu u oblasti rudarstva. Očigledno je da i dalje postoji namera da se regulišu komercijalna geološka istraživanja na osnovu posebnog Zakona o geološkom istraživanju, što dovodi do nepotrebnog administriranja i preklapanja nadležnosti ministarstava i državnih ustanova. Buduće da još uvek postoje primarne prepreke većem prilivu privatnog kapitala u sektor istraživanja minerala i samo rudarstvo, Savet stranih investitora nalazi se u situaciji da ponovi većinu inicijativa koje su bile predložene prošle godine.

Preporuke Saveta

- Imaocu dozvole trebalo bi omogućiti da slobodno prenese svoja prava na neko drugo lice ili lica, u celine ili delimično;
- Sprovođenje međunarodno priznatih standarda za kontrolno i javno izveštavanje o rezultatima istraživanja, mineralnom bogatstvu i rezervama ruda, kao što je JORC Code (Joint Ore Reserve Committee Code - Kodeks Zajedničke komisije za rezerve ruda);
- Istraživaču bi trebalo omogućiti da dobije prava na velike površine zemljišta, ali za ograničeni period vremena i uz minimalne godišnje troškove po jedinici površine;
- Regulisanje geološkog istraživanja u okviru Zakona o rudarstvu, a ne na osnovu posebnih zakonskih propisa;
- Dozvole za eksploataciju ruda trebalo bi izdavati sa važnošću od najmanje 30 godina, sa mogućnošću obnavljanja na svakih 10 godina, sve do dostizanja granice ekonomičnosti eksploatacije;
- Naknade ne bi trebalo da budu zasnovane na bruto prihodu niti obračunate po jedinici zapremine ili mase;
- Zakon o rudarstvu trebalo bi da sadrži odredbu protiv eksproprijacije ili nacionalizacije od strane države bilo kog dela ili celine imovine investitora. Zakon bi takođe trebalo da sadrži odredbu o pravičnom i umerenom obeštećenju investitora u ekstremnim i izuzetnim slučajevima u kojim ipak može doći do eksproprijacije ili nacionalizacije.

Poglavlje 22

TELEKOMUNIKACIJE

Stanje

Nedostatak telekomunikacione infrastrukture još uvek predstavlja suštinsku prepreku daljem razvoju telekomunikacionog sektora i efikasnijem poslovanju. Slab kvalitet konekcija i nerazvijen pristup internetu predstavljaju ključne razloge malog korišćenja širokopojasnog pristupa.

Telekom Srbija, koji predstavlja fiksnog i mobilnog operatera u državnom vlasništvu, još uvek drži monopol u podzemnoj i nadzemnoj kablovskoj mreži za telekomunikacione usluge.

Za sada postoje tri učesnika na tržištu mobilne telefonije Srbije: MT:S - mobilna telefonija Srbije - deo Telekoma Srbije, Telenor i Mobilkom Austrija.

Strategija razvoja telekomunikacija za period od 2006. do 2010. godine, koju je usvojila Vlada Srbije, predstavlja glavni dokument politike ovog sektora. Ova strategija zasnovana je na ranije usvojenom dokumentu telekomunikacione politike, Strategiji razvoja informacionog društva i Planu dodele frekvencija.

Uz to, sledeći zakoni regulišu telekomunikacioni sektor Srbije: Zakon o telekomunikacijama (2003), Zakon o radiodifuziji (2002), Zakon o planiranju i izgradnji (2003), Zakon o zaštiti životne sredine (2004) i Zakon o zaštiti konkurencije (2005).

Republička agencija za telekomunikacije (RATEL) i Republička radiodifuzna agencija (RRA) osnovane su u skladu sa ovim zakonima kao nezavisna, samofinansirajuća regulatorna tela. Ova tela regulišu sektore telekomunikacija i radiodifuzije i uz to izdaju pojedinačne dozvole i opšta ovlašćenja za razne vrste telekomunikacionih operatera i provajdera usluga (fiksni ili mobilni operateri ili provajderi, CATV distributeri, radio i TV emiteri, Internet provajderi, itd.). Članove njihovih upravnih odbora imenuje Skupština. Sukobi interesa su zakonom zabranjeni.

Još uvek ne postoje podzakonska akta za mnoge relevantne oblasti sektora telekomunikacija. Nedostaju relevantna podzakonska akta koja se odnose na konkurenciju i liberalizaciju raznih vrsta usluga (fiksna telefonija, prenos podataka, širokopojasni bežični prenos, digitalna televizija, itd.). Uz to, nove tehnologije još uvek nisu regulisane (WiMAX, VoIP).

Poboljšanja

- Kupovinom Mobi 63 (Mobtel) od države putem javne aukcije održane u avgustu 2006. godine, Telenor je uložio 1,5 milijardi evra u Srbiji. Ova kupovina je rešila problem državnog vlasništva u oblasti mobilnih telekomunikacija, što je predstavljalo pitanje o kome se žučno raspravljalo tokom poslednjih nekoliko godina;
- Treća dozvola za mobilnu telefoniju izdata je firmi Mobilkom Austrija po ceni od 320 miliona evra + 1 evro u decembru 2006. godine. To je bio još jedan znak liberalizacije tržišta telekomunikacija;
- Nova Strategija razvoja sektora telekomunikacija u Republici Srbiji u periodu od 2006. do 2010. godine sadrži odredbe koje se odnose na dalju privatizaciju i prestrukturiranje u sektoru telekomunikacija radi poboljšanja uslova poslovanja u tom sektoru.

Preostali problemi

- Zakon o telekomunikacijama sadrži odredbe koje regulišu potpunu liberalizaciju telekomunikacionih usluga, izuzev pružanja istih na otvorenoj mreži (ONP) i razmatranje lokalnih petlji, što znači otvorenost konkurenciji u pružanju usluga krajnjim korisnicima u mreži fiksne telefonije. Međutim, podzakonska akta još uvek nisu doneta;
- Sva postojeća alternativna infrastruktura (tj. optički kablovi koji se koriste u komunalne svrhe, u radiodifuziji ili u druge svrhe) trebalo bi da se otvori za sve vrste telekomunikacionih usluga;
- Nova Strategija razvoja sektora telekomunikacija u Republici Srbiji u periodu od 2006. do 2010. godine sadrži odredbe koje se odnose na usaglašavanje regulatornog okvira sa odgovarajućim propisima Evropske unije. Međutim, podzakonska akta koja dodatno tumače Zakon o telekomunikacijama, i to naročito odeljke koji se odnose na konkurenciju i dalji razvoj sektora telekomunikacija, još uvek nisu koncipirana;
- Nova Strategija predviđa izradu plana liberalizacije ovog sektora i definiše uslove i ovlašćenja za izdavanje novih operatorskih dozvola. Strategija takođe predviđa delimičnu privatizaciju Telekom Srbije, izgradnju kapaciteta i poboljšanje nivoa nadležnosti svih državnih organa angažovanih u oblasti telekomunikacija i jačanje uloge pravosudnih organa u rešavanju sporova po ovom pitanju;
- Tek će se videti kakav će stav zauzeti poslenici telekomunikacionog sektora prema predloženoj liberalizaciji fiksne mreže. Uz to, nepostojanje konkurencije u fiksnoj mreži sprečiće razvoj tržišta fiksne telefonije;
- Nadležnosti RATEL-a preklapaju se sa nekim nadležnostima države. Na primer, operateri telekomunikacija podležu duploj kontroli, i to od strane nadležnih ministarstava i RATEL-a.

Preporuke Saveta

Predvidljiva regulativa predstavlja jedan od osnovnih uslova za razvoj sektora telekomunikacija i uspostavljanje konkurentnog tržišta telekomunikacija. Stoga preporučujemo:

- Dalje razvijanje nezavisnih i sposobnih regulatornih tela;
- Pripremu podzakonskih akata koji se odnose na telekomunikacije u skladu sa regulatornim standardima, uslovima i procedurama EU;
- Razvijanje režima interkonekcije u skladu sa standardima EU u što je moguće kraćem roku, s obzirom na prisustvo izvesnog broja operatera i provajdera usluga na tržištu Srbije;
- Podsticanje razvoja dodatnih infrastrukturnih potreba;
- Liberalizaciju interne infrastrukture i omogućavanje upotrebe alternativne infrastrukture za sve vrste elektronskih usluga, uz usredsređivanja na telekomunikacije i radiodifuziju;
- Uvođenje opštih odredbi i smernica za suzbijanje «cross-subsidization» u sektoru telekomunikacija;
- Dalje prestrukturiranje ili privatizacija telekomunikacionih kompanija u državnom vlasništvu;
- Vršjenje rebalansa telekomunikacionih tarifa prema strukturi cena zasnovanoj na troškovima i po najboljim postupcima preporučenim od strane regulatornih tela EU i uz primenu principa Zakona o telekomunikacijama.